

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

Тернопільський національний економічний університет

Факультет обліку і аудиту

Кафедра обліку у виробничій сфері

Основи наукових досліджень

Навчальний посібник

для студентів спеціальності 6.03050901 “Облік і аудит”

Тернопіль – 2012

Основи наукових досліджень: навч. посіб. для студентів спеціальності 6.03050901 “Облік і аудит” / Укладачі доцент, к. е. н. Дерій В.А., викладач Римар Г.А. – Тернопіль, 2012. – 127 с.

Рецензенти:

Б.М.Андрушків, завідувач кафедри менеджменту підприємницької діяльності Тернопільського національного технічного університету ім. Івана Пулюя, член Президії Академії економічних наук України, Президент Академії соціального управління, Заслужений діяч науки і техніки України, доктор економічних наук, професор;

М.В.Стельмах, кандидат екон. наук, доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання і страхування Тернопільського національного економічного університету.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Тернопільського національного економічного університету
(Протокол № 1 від 25 жовтня 2012 р.)*

ЗМІСТ

Вступ.....	6
Тема 1. Наука та її роль в суспільно-економічному розвитку держави.....	8
1.1. Поняття і значення науки для розвитку сучасної цивілізації.....	8
1.2. Стадії розвитку наукової думки в Україні та їхнє матеріально-технічного забезпечення.....	9
1.3. Пріоритетні напрямки розвитку вітчизняної науки і техніки....	11
1.4. Види наук, наукових спеціальностей і посад в сучасній Україні...	13
1.5. Видатні постаті української науки та їхній внесок у світові наукові здобутки.....	14
<i>Питання для самоперевірки.....</i>	<i>16</i>
<i>Тести.....</i>	<i>17</i>
Тема 2. Види і стадії наукових досліджень та підготовка науково-педагогічних кадрів.....	25
2.1. Суть та види наукових досліджень.....	25
2.2. Підготовча, основна і завершальна стадії наукових досліджень..	26
2.3. Наукові ступені і вимоги до їхніх здобувачів.....	28
2.4. Порядок присудження вчених звань в Україні.....	30
<i>Питання для самоперевірки.....</i>	<i>32</i>
<i>Тести.....</i>	<i>33</i>
Тема 3. Наукові школи у сфері обліку, аналізу і аудиту та їхні наукові дослідження.....	38
3.1. Поняття наукової школи і її характерні ознаки.....	38
3.2. Київська наукова школа : основні наукові центри та відомі вчені	39
3.3. Тернопільський національний економічний університет (ТНЕУ) – як базовий ВНЗ для однієї із провідних наукових шкіл України з обліку, аналізу і аудиту.....	40
3.4. Житомирська наукова школа: організація, динамізм та ефективність.....	41
3.5. Інші вітчизняні наукові школи з обліку, аналізу та аудиту.....	42
3.6. Професійні бухгалтерські видання і їхнє тематичне спрямування	44
<i>Питання для самоперевірки.....</i>	<i>45</i>
<i>Тести.....</i>	<i>46</i>
Тема 4. Теорія і методологія здійснення наукових досліджень...	51
4.1. Суть, види та функції наукових теорій.....	51
4.2. Методологія і її значення для розвитку наукових досліджень.....	52
4.3. Загальні та специфічні методи в наукових дослідженнях.....	53
4.4. Висунення гіпотез і їхнє доведення або спростування в процесі дослідження.....	57
<i>Питання для самоперевірки.....</i>	<i>58</i>
<i>Тести.....</i>	<i>59</i>

Тема 5. Наукові роботи та індивідуальні науково-дослідні завдання (ІНДЗ) для студентів.....	65
5.1. Поняття, мета і основні завдання наукових робіт.....	65
5.2. Стадії написання, відбору та оцінювання студентських наукових робіт.....	66
5.3. Комплексні підсумкові індивідуальні завдання (КПІЗ): вимоги, структура і оцінка	67
5.4. Науковий керівник і його роль у поліпшенні структури та змісту наукової роботи студентів.....	69
5.5. Участь студентів-науковців у конкурсах на кращу студентську наукову роботу і критерії визначення переможців	70
5.6. Студентські олімпіади та порядок їхнього проведення.....	72
5.7. Наукові студентські конференції, семінари, проблемні групи, гуртки.....	72
<i>Питання для самоперевірки.....</i>	<i>73</i>
<i>Тести.....</i>	<i>74</i>
Тема 6. Курсові і контрольні роботи, звіти про практику, стажування та їхнє місце в наукових дослідженнях студентів.....	77
6.1. Суть, мета і завдання курсової та контрольної роботи, звіту про практику, стажування.....	77
6.2. Вибір теми та складання й затвердження плану курсової роботи.....	79
6.3. Підбір, групування і узагальнення літературних джерел для написання курсової роботи.....	79
6.4. Порядок написання курсової та контрольної роботи, їх здавання на кафедру, рецензування і захист робочій комісії кафедри.....	80
6.5. Види та порядок організації практики, стажування і написання, захист звіту про неї (нього).....	82
<i>Питання для самоперевірки.....</i>	<i>84</i>
<i>Тести.....</i>	<i>85</i>
Тема 7. Підготовка і публікації наукових фахових статей, тез доповідей, відгуків, рецензій.....	90
7.1. Вимоги, новизна і підготовка до друку статей у наукових фахових виданнях.....	90
7.2. Формування, зміни і доповнення до Переліку ВАК України щодо наукових фахових видань.....	93
7.3. Написання тез доповіді і підготовка її презентації на науковій конференції.....	95
7.4. Відгук на наукову публікацію та послідовність його написання.....	96
7.5. Підготовка рецензії на наукову монографію, статтю, тези.....	97
<i>Питання для самоперевірки.....</i>	<i>99</i>
<i>Тести.....</i>	<i>100</i>

Тема 8. Узагальнення, оцінка ефективності і якості науково-дослідної роботи (НДР) та звітність про цю роботу.....	107
8.1. Узагальнення даних про науково-дослідну роботу та апробація результатів завершених наукових досліджень.....	107
8.2. Оцінка ефективності і якості НДР.....	108
8.3. Структура і основні сегменти звітів кафедри, факультету, вищого навчального закладу (ВНЗ) III-IV рівнів акредитації про НДР.	109
8.4. Підведення підсумків НДР та нагородження студентів-науковців, наукових співробітників, викладачів, аспірантів, докторантів.....	111
<i>Питання для самоперевірки.....</i>	<i>113</i>
<i>Тести.....</i>	<i>113</i>
Список рекомендованої літератури.....	116
Додатки.....	119

Вступ

Дисципліна „Основи наукових досліджень” є дисципліною за вибором навчального закладу циклу дисциплін професійно–практичної підготовки спеціалістів з напрямку „Економіка і підприємництво” за спеціальністю „Облік і аудит”.

Метою вивчення дисципліни є формування у майбутніх економістів теоретичних знань і практичних навичок для здійснення цілеспрямованої наукової роботи, обґрунтування ними власної думки щодо напрямків та перспектив розвитку наукових досліджень в Україні і за кордоном.

У результаті вивчення дисципліни „Основи наукових досліджень” майбутні спеціалісти повинні:

- знати: теоретичні засади науки та її ролі в суспільно-економічному розвитку держави; види і стадії наукових досліджень, основні напрямки досліджень вітчизняних наукових шкіл у сфері обліку, аналізу і аудиту; теорію і методологію здійснення наукових досліджень; порядок узагальнення, оцінки ефективності і якості науково-дослідної роботи та формування звітності про цю роботу;

- вміти: правильно вибрати тему і скласти план наукової роботи; підготувати до друку наукову статтю або тези доповіді; написати реферат, контрольну і курсову роботу; захистити контрольну та курсову роботу; дати відгуки або рецензії на наукову працю.

Мета проведення лекцій полягає у тому, щоб сформувати науковий світогляд та економічне мислення майбутніх спеціалістів на основі вивчення основ наукових досліджень.

Завдання лекційних занять:

- викладання студентам, згідно з програмою та робочим планом, теоретичних і методологічних основ наукових досліджень;

- визначення зі студентами стану і перспектив розвитку наукових досліджень в Україні та з’ясування наукового потенціалу першокурсників для

практичного застосування ними здобутих під час лекцій знань.

Метою проведення практичних занять є вироблення в студентів-першокурсників умінь та навичок для здійснення наукових досліджень у сфері економічних наук, в тому числі науки з обліку, аналізу і аудиту.

В результаті проведення практичних занять студенти повинні:

- знати: теоретичні та методологічні основи наукових досліджень в сучасних умовах розвитку цивілізації;

- вміти: правильно вибрати тему і скласти план наукової роботи; підготувати до друку наукову статтю або тези доповіді; написати реферат, контрольну і курсову роботу; захистити контрольну та курсову роботу; дати відгуки або рецензії на наукову працю.

Тема 1. Наука та її роль в суспільно-економічному розвитку держави

План

- 1.1. Поняття і значення науки для розвитку сучасної цивілізації.
- 1.2. Стадії розвитку наукової думки в Україні та їхнє матеріально-технічного забезпечення.
- 1.3. Пріоритетні напрямки розвитку вітчизняної науки і техніки.
- 1.4. Види наук, наукових спеціальностей і посад в сучасній Україні.
- 1.5. Видатні постаті української науки та їхній внесок у світові наукові здобутки.

1.1. Поняття і значення науки для розвитку сучасної цивілізації

Наука – це сфера людської діяльності, спрямована на вироблення нових знань про природу, суспільство і мислення.

Поняття “**наука**” включає як діяльність, спрямовану на здобуття нового знання, так і результат цієї діяльності — суму здобутих наукових знань, що є основою наукового розуміння світу.

Мета науки – це пізнання законів розвитку природи і суспільства, їх вплив на предмети та явища, їх властивості й відношення, що здійснюються за допомогою логічного і абстрактного мислення.

Наука виникла в момент усвідомлення **незнання**, що, водночас, викликало об'єктивну необхідність здобуття знання.

Знання – перевірений практикою результат пізнання дійсності, адекватне її відбиття у свідомості людини.

Процес руху людської думки від незнання до знання називають **пізнанням**, в основі якого лежить відбиття і відтворення у свідомості людини об'єктивної дійсності

Основою і рушійною силою пізнання є **практика**, вона дає науці фактичний матеріал, який потребує теоретичного осмислення.

Процес пізнання має двояку структуру: емпіричні і теоретичні знання, які існують в тісній взаємодії та взаємозумовленості.

Знання зводяться до відповідей на декілька запитань, які схематично можна зобразити таким чином:

Що? скільки? чому? яке? як? – на ці запитання має дати відповідь наука.

Як зробити? — на це запитання дає відповідь методика.

Що зробити? — це сфера практики.

Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність спрямована на здобуття і використання нових знань.

Вона існує в різних видах:

- 1) науково-дослідницька діяльність;
- 2) науково-організаційна діяльність;
- 3) науково-інформаційна діяльність;
- 4) науково-педагогічна діяльність;
- 5) науково-допоміжна діяльність та ін.

Кожен із зазначених видів наукової діяльності має свої специфічні функції, завдання, результати роботи.

Значення науки для розвитку сучасної цивілізації важко переоцінити. Усі найбільші досягнення цивілізації (літаки, ракети, кораблі, автомобілі, телевізори, комп'ютери, мобільні телефони, складні інженерні та телекомунікаційні засоби і т. д.) виготовлені завдяки прискореному розвитку наукової та інженерної думки.

1.2. Стадії розвитку наукової думки в Україні та їхнє матеріально-технічного забезпечення

Стадії розвитку наукової думки в Україні, насамперед, потрібно розглядати через призму революційних змін у науці.

Революція у науці – це перерва поступовості, розрив формально-

логічної послідовності розвитку, стрибок у історичному русі знань. Наукова революція зламає існуючі наукові уявлення, здійснює перегляд фундаментальних понять і приводить до народження нових відкриттів нової системи знань, що є рушійною силою у розвитку техніки.

Перша науково-технічна революція (XV-XVIII ст.) відкинула систему Аристотеля і геоцентричне вчення Птолемея, пододала середньовічну схоластику і зусиллями Коперника, Кеплера, Галілея, Декарта, Ньютона та інших вчених створила наукові основи математики, астрономії, механіки, медицини, тобто саме природознавство. Цей період характеризується масштабним розвитком промислового виробництва. На зміну феодальній суспільно-економічній формації прийшла капіталістична, що характеризується розвитком продуктивних сил і ускладненням виробничих відносин. В Україні були Григорій Сковорода, Іван Федоров, Юрій Дрогобич.

Друга науково-технічна революція (XIX ст.) зруйнувала метафізичні ідеї незмінності природи і утвердила діалектичні ідеї загального розвитку і зв'язку у природі на основі атомістичної теорії і періодичного закону в хімії, вчення про збереження і перетворення енергії у фізиці, а також клітинної й еволюційної теорії у біології. Вплив науки ще більше виявляється у розвитку продуктивних сил, з'являються нові галузі виробництва, загострюються суперечності з виробничими відносинами у суспільстві. В Україні були Ілля Мечніков, Микола Пальчиков, Іван Пулюй.

Третя науково-технічна революція (з кінця XIX ст.) почалася з руйнування концепції неподільного атома і створення квантово-механічної системи світосприймання, яка характеризується кількісними фізичними властивостями мікросистем. У ході цієї революції наука проявляє революціонізуючий вплив на розвиток виробництва і виробничих відносин.

Науково-технічна революція (НТР) розпочалася у фізиці, поширилася потім на хімію, теоретичну і технічну кібернетику, космознавство та інші науки. В Україні: Анатолій Бабко (хімік), Данило Заболотний (мікробіолог), Євген Патон (зварювання), Віктор Глушков (кібернетик), Юрій Кондратюк,

Сергій Корольов (дослідники космосу), Олесь Гончар (філолог).

До середини 50-х років вона охопила біологію і набула, таким чином, загального характеру.

Четверта науково-технічна революція (з кінця ХХ ст.) охопила інтелектуальну діяльність, починаючи з інформаційних образів в економіці, штучного інтелекту у нових технологіях і продовжується в біології, інформатизації суспільства, розвивається світова глобалізація у науці і техніці.

В Україні: Борис Патон (зварювання), Микола Амосов (хірург), Мирослав Попович (філософ), Микола Чумаченко (економіст), Юрій Пахомов (економіст), Петро Саблук (економіст).

Хто володіє інформацією, той володіє світом – так характеризується інформаційна революція, яка поширюється у всіх галузях науки, техніки, виробництві, соціології, суспільстві.

Розвиток науки і техніки пов'язаний з ускладненням методів і форм наукових досліджень, використанням складної апаратури (атомних реакторів, машинних комплексів та ін.). В сучасних умовах масштабні наукові дослідження проводяться великими колективами, а вчений є їх активним учасником.

Таким чином, науково-технічна революція зумовила індустріалізацію науки.

Основна проблема вітчизняної науки завжди полягала в тому, що вона недостатньо фінансувалась. У нас фінансування в десятки, навіть сотні разів менші, ніж у країнах Заходу; у 2-3 рази менше, ніж у Росії.

Через недостатнє фінансування, наші науковці не мають змоги проводити свої практичні досліді, експерименти на новітньому обладнанні, яке є у провідних країнах світу

1.3. Пріоритетні напрямки розвитку вітчизняної науки і техніки

Пріоритетні напрямки розвитку вітчизняної науки і техніки на період до

2020 року визначені в Законі України “ Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки” (в редакції Закону № 2519 - VI (2519-17) від 09.09.2010 р.

Цей Закон визначає правові та організаційні засади цілісної системи формування та реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки в Україні.

Пріоритетними напрямами розвитку науки і техніки на період до 2020 року визначено:

1) фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави;

2) інформаційні та комунікаційні технології;

3) енергетика та енергоефективність;

4) раціональне природокористування;

5) науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань;

б) нові речовини і матеріали.

Реалізація пріоритетних напрямків розвитку науки і техніки забезпечується шляхом розроблення та виконання за визначеними пріоритетними тематичними напрямами наукових досліджень і науково-технічних розробок державних цільових програм, державного замовлення на науково-технічну продукцію, підготовку наукових кадрів, інформаційне та матеріально-технічне забезпечення наукових досліджень і науково-технічних розробок.

Обсяги коштів, що спрямовуються на реалізацію кожного з пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, щорічно визначаються законом про Державний бюджет України.

З метою забезпечення ефективного управління та своєчасного внесення змін до здійснюваної науково-технічної політики, корегування пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок,

завдань державних цільових програм, державного замовлення Кабінет Міністрів України організує **системний моніторинг** реалізації пріоритетних напрямів науки і техніки.

1.4. Види наук, наукових спеціальностей і посад в сучасній Україні

МОНмолодьспорту України визначила 25 видів наук в нашій державі. Це, зокрема: 01- фізико-математичні; 02 – хімічні; 03 – біологічні; 04 - геологічні; 05 – технічні; 06 – сільськогосподарські; 07 – історичні; економічні науки – 08.

До складу економічних наук входить одинадцять спеціальностей:

Шифр спеціальності	Повна назва наукової спеціальності	Назва наук
08.00.01	Економічна теорія та історія економічної думки	економічні
08.00.02	Світове господарство і міжнародні економічні відносини	економічні
08.00.03	Економіка та управління національним господарством	економічні
08.00.04	Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)	економічні
08.00.05	Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка	економічні
08.00.06	Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища	економічні
08.00.07	Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика	економічні
08.00.08	Гроші, фінанси і кредит	економічні
08.00.09	Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)	економічні
08.00.10	Статистика	економічні
08.00.11	Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці	економічні

Кандидати і доктори наук можуть займати відповідні посади. Так, для прикладу, кандидати наук мають законні підстави перебувати на посадах доцентів (потрібно мати не менше 5 наукових статей у фахових виданнях після захисту кандидатської дисертації і науково-педагогічний стаж – понад 5

років), а доктори наук – на посадах професорів (необхідно підготувати не менше 10 наукових статей у фахових виданнях після захисту докторської дисертації та мати науково-педагогічний стаж – понад 8 років).

Проте, є винятки з правил, коли викладач (з 15-річним стажем науково-педагогічної роботи і значною кількістю наукових та навчально-методичних праць, в тому числі одноосібним навчальним посібником з грифом Міністерства освіти і науки України) може займати згодом посаду доцента, не будучи кандидатом наук, а кандидат наук (переважно, завідувач кафедри протягом 10 – ти і більше років, науковий керівник понад 5-ти захищених дисертацій) – посаду професора.

1.5. Видатні постаті української науки та їхній внесок у світові наукові здобутки

Українські вчені зробили вагомий внесок у розвиток світової науки. Зокрема, це :

- ***Авіаконструктори, космонавти*** (Олег Антонов, Юрій Кондратюк, Леонід Каденюк, Ігор Сікорський, Михайло Янгель).
- ***Філософи*** (Григорій Сковорода, Дмитро Чижевський, Мирослав Попович).
- ***Геологи, археологи*** (Микола Андрусов, Вікентій Хвойка, Павло Тутковський).
- ***Хіміки*** (Анатолій Бабко)
- ***Фізики, математики*** (Микола Боголюбов, Богдан Блажкевич, Віктор Глушков, Борис Грабовський, Михайло Остроградський, Микола Пальчиков, Іван Пулюй).
- ***Медики*** (Олександр Богомолець, Микола Амосов, Іван Горбачевський, Микола Пирогов, Володимир Філатов, Микола Стражеско).
- ***Біологи*** (Володимир Вернадський, Данило Заболотний, Михайло Максимович, Ілля Мечников, Микола Холодний).

- **Етнографи, історики, фольклористи** (Федір Вовк, Павло Чубинський, Володимир Гнатюк, Дмитро Яворницький, Михайло Грушевський).
- **Вчені у галузі механіки, металів** (Віктор Кирпичов, Борис Патон, Євген Патон, Степан Тимошенко).
- **Філологи, видавці, літературознавці, педагоги** (Агатангел Кримський, Володимир Перетц, Олександр Потебня, Василь Сухомлинський, Іван Федоров).
- **Географи** (Степан Рудницький).
- **Економісти** (Іван Франко, Михайло Туган-Барановський, Сергій Подолинський).

“ Без українців затримався б розвиток цивілізації...” *.

Володимир Сергійчук, доктор історичних наук, професор Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, академік Академії наук вищої школи України, автор книги “Що дала Україна світові”.

Володимир Сергійчук на фактах довів, що українці перші розробили унікальні сорти пшениці, створили підводний човен, винайшли телебачення і розрахували політ на Місяць *.

Без українців затримався б розвиток світової цивілізації! Наприклад, загальмувалася б у своєму розвитку математика без Михайла Остроградського, механіка без Степана Тимошенка, авіація – без Ігоря Сікорського, космонавтика – без цілої плеяди українців. Та й атомна зброя без українців Георгія Кістяківського у США і Миколи Духова в СРСР виникла б пізніше *.

* Примітка. Подано за матеріалами: Володимир Сергійчук: “Без українців затримався б розвиток цивілізації” // Експрес. – 2009. – 20-27 серпня. – С. 4-5.

Питання для самоконтролю

1. Що таке наука?
2. Якою є основна мета науки?
3. Розкрийте, будь ласка, поняття “знання”, “пізнання”.
4. Дайте визначення суті поняття “наукова діяльність” і перелічіть її види.
5. До яких відповідей на запитання зводять поняття “знання”.
6. В чому полягає значення науки для розвитку сучасної цивілізації?
7. Яка за порядком науково-технічна революція і коли створила наукові основи математики, астрономії, механіки та медицини?
8. Коли і за допомогою чого утверджено діалектичні ідеї загального розвитку і зв'язку у природі, що призвело до докорінних реформ у хімії, фізиці, біології?
9. Що призвело до створення квантово-механічної системи світосприймання? Коли і як це було?
10. Яка науково-технічна революція та коли охопила інтелектуальну діяльність?
11. Хто з видатних українських вчених досягнув значних успіхів в розробці інтелектуально-інформаційних засобів світового рівня? Що Ви про нього знаєте?
12. В чому суть інтелектуалізації науки і що це дає?
13. Перелічіть пріоритетні напрямки розвитку української науки і техніки на період до 2020 року.
14. Яким чином забезпечується реалізація пріоритетних напрямків розвитку вітчизняної науки і техніки?
15. Чим і як часто визначаються обсяги коштів, що спрямовуються на реалізацію пріоритетних напрямків розвитку української науки і техніки?
16. Який державний орган організовує системний моніторинг реалізації пріоритетних напрямків розвитку вітчизняної науки і техніки?
17. Скільки видів офіційно затверджених наук в Україні? Назвіть, будь ласка, кілька з них.
18. Скільки і які спеціальності належать до економічних наук?
19. Які посади у вищих навчальних закладах III-IV рівнів можуть займати кандидати і доктори наук?
20. Чи бувають винятки з правил, коли людина може займати посаду доцента або професора кафедри обліку і аудиту?
21. Розкажіть, будь ласка, про життя і діяльність першого космонавта незалежної України.
22. Назвіть імена і прізвища українських відомих філософів та скажіть кілька слів про кожного з них.

23. Хто був керівником авіаційно-конструкторського бюро в Києві протягом 1962-1984 рр. і які види моделей літаків у цьому бюро створені під його керівництвом?
24. Хто і коли винайшов Х-промені? Чому в колишньому Радянському Союзі ці промені називали рентгенівськими?
25. Видатний український хірург, що зробив кілька тисяч операцій на серці. Хто він і що Ви про нього знаєте?
26. Хто такий Володимир Вернадський і що він зробив в українській біологічній науці?
27. Назвіть, будь ласка, імена і прізвища етнографів, істориків, фольклористів України та скажіть кілька слів про кожного з них.
28. Який вклад у галузі науки металів зробили Євген і Борис Патони?
29. Що Вам відомо про життя та діяльність українського педагога Василя Сухомлинського?
30. Хто такий Степан Рудницький і що він зробив в українській географічній науці?
31. Назвіть імена і прізвища українських відомих економістів та скажіть кілька слів про кожного з них.

Тести до теми 1.

1. Що таке наука ?
 - а) система ;
 - б) процес ;
 - в) діяльність ;
 - г) функція.
2. Скільки видів наук існує в Україні :
 - а) 10;
 - б) 15;
 - в) 20;
 - г) 25.
3. Серед економічних наук наукова спеціальність «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» має шифр 08.00. ... :
 - а) 05;

б) 07;

в) 09;

г) 11.

4. Сергій Корольов був видатним вченим ... :

а) економістом;

б) біологом;

в) хіміком;

г) конструктором.

5. У яких сферах творчої діяльності Іван Франко досягнув визначних успіхів ...

а) філософії;

б) літературі;

в) економіці;

г) біології.

6. В якому році заснована Національна Академія наук України (НАНУ):

а) 1919;

б) 1921;

в) 1936;

г) 1939.

7. Хто був першим Президентом НАНУ ?

а) Патон Б.Є.;

б) Александров А.П.;

в) Вернадський В.І.;

г) Заболотний Д.К..

8. Видатний український вчений у галузі математики, кібернетики, обчислювальної техніки і систем управління :

- а) Глушков В.М.;
- б) Патон Б.Є.;
- в) Александров А.П.;
- г) Остроградський М.В..

9. Перша українська школа вищого рівня, заснована відомим українським князем близько 1576 року (... школа (колегія)):

- а) Львівська;
- б) Кременецька;
- в) Києво – Могилянська;
- г) Острозька.

10. Хто перший з українців полетів у космос ?

- а) Юрій Гагарін;
- б) Павло Попович;
- в) Леонід Каденюк;
- г) Ігор Сікорський.

11. Відомий український фольклорист, етнограф і громадсько-літературний діяч, академік АН України, уродженець села Велеснів Монастирського району Тернопільської області (1871-1926), друг і соратник І.Я.Франка:

- а) Павло Думка;
- б) Іван Гнатюк;
- в) Володимир Билицький;
- г) Володимир Гнатюк.

12. Вчений офтальмолог, хірург, що науково обґрунтував і практично розробив операцію пересадки рогової оболонки ока, створив вітчизняну наукову школу офтальмологів:

- а) Микола Амосов;
- б) Володимир Філатов;
- в) Олександр Богомолець;
- г) Микола Стражеско.

13. Керівник авторського колективу з виконання автоматичного швидкісного зварювання металевих конструкцій:

- а) Євген Патон;
- б) Віктор Кирпичов;
- в) Микола Боголюбов;
- г) Борис Патон.

14. Археолог, етнограф, фольклорист, письменник, дослідник історії українського козацтва :

- а) Володимир Гнатюк;
- б) Федір Вовк;
- в) Іван Гнатюк;
- г) Дмитро Яворницький.

15. Засновник воєнно-польової хірургії та видатний анатом, що остінні свої 20 років прожив у с.Вишня на Вінничині:

- а) Микола Амосов;
- б) Дмитро Менделєєв;
- в) Олександр Богомолець;
- г) Микола Пирогов.

16. Вчений у галузі механіки та процесів керування, конструктор ракетно-космічних систем, що забезпечив перший у світі політ людини у космос:

- а) Юрій Кондратюк;

- б) Юрій Гагарін;
- в) Леонід Каденюк;
- г) Сергій Корольов.

17. Засновник української наукової школи хіміків-аналітиків:

- а) Микола Пальчиков;
- б) Анатолій Бобко;
- в) Михайло Максимович;
- г) Іван Вернадський.

18. Перша науково-технічна революція створила наукові основи ... :

- а) кібернетики;
- б) економіки;
- в) природознавства;
- г) інтелектуальної діяльності людини.

19. Друга науково-технічна революція утвердила діалектичні ідеї загального розвитку і зв'язку у ... :

- а) природі;
- б) суспільстві;
- в) економіці;
- г) бізнесі.

20. Третя науково-технічна революція сприяла кардинальним змінам у ..., що призвело до значного розвитку виробництва та виробничих відносин:

- а) астрономії;
- б) клітинній біології;
- в) науці;
- г) механіці.

21. Четверта науково-технічна революція охопила ... діяльність:
- а) організаційну;
 - б) інвестиційну;
 - в) інноваційну;
 - г) інтелектуальну.
22. Хто володіє ..., той володіє світом:
- а) часом;
 - б) мовами;
 - в) інформацією;
 - г) засобами комунікації.
23. Видатний український авіаконструктор і підприємець, що відіграв провідну роль у Світовому процесі літако- і гвинтокрилобудуванні:
- а) Костянтин Антонов;
 - б) Ігор Сікорський;
 - в) Юрій Кондратюк;
 - г) Михайло Янгель.
24. Революціонер народник, автор проекту реактивного літального апарату:
- а) Микола Кибальчич;
 - б) Юрій Коцюбинський;
 - в) Павло Грабовський;
 - г) Володимир Затонський.
25. Біолог, засновник теорій зародкових листків (1871 р.) походження багатоклітинних організмів (1886 р.):
- а) Данило Заболотний;

- б) Ілля Мечников;
- в) Микола Холодний;
- г) Володимир Філатов.

26. Що таке наука? Наука – це ... людської діяльності.

- а) сфера;
- б) напрямок;
- в) проблема;
- г) перспективи.

27. Мета науки полягає у пізнанні ... розвитку природи і суспільства.

- а) напрямків;
- б) проблем;
- в) перспектив;
- г) законів.

28. ... руху людської думки від незнання до знання називають пізнанням.

- а) Схему;
- б) Процес;
- в) Перспективи;
- г) Напрямок.

29. Основою і рушійною силою пізнання є

- а) методика;
- б) стратегія;
- в) теорія;
- г) практика.

30. Процес пізнання має двояку структуру: ... знання.

- а) оперативні;
- б) професійні;
- в) теоретичні;
- г) тактичні.

31. На які запитання дає відповіді наука? Наука дає відповіді на запитання:

- а) що?;
- б) як зробити?;
- в) скільки?
- г) що зробити?

32. У якій сфері економічних наук працював Сергій Подолинський, видатний український вчений другої половини 19 ст. ?

- а) демографія;
- б) бухгалтерський облік;
- в) політична економія;
- г) статистика.

33. Найперспективнішою у світі на початку ХХІ ст. є економіка:

- а) інформаційних систем;
- б) знань;
- в) потенційних можливостей;
- г) особистостей.

Тема 2. Види і стадії наукових досліджень та підготовка науково-педагогічних кадрів

План

- 2.1. Суть та види наукових досліджень.
- 2.2. Підготовча, основна і завершальна стадії наукових досліджень.
- 2.3. Наукові ступені і вимоги до їхніх здобувачів.
- 2.4. Порядок присудження вчених звань в Україні.

2.1. Суть та види наукових досліджень

У межах науково-дослідницької діяльності здійснюються наукові дослідження. **Наукове дослідження** цілеспрямоване пізнання, результати якого виступають як система понять, законів і теорій.

Розрізняють дві форми наукових досліджень: фундаментальні та прикладні.

Фундаментальні наукові дослідження – наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на здобуття нових знань про закономірності розвитку та взаємозв'язку природи, суспільства, людини. **Прикладні наукові дослідження** – наукова і науково-технічна діяльність, спрямована на здобуття і використання знань для практичних цілей.

Наукові дослідження здійснюються з метою одержання наукового результату. **Науковий результат** – нове знання, здобуте в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації.

Науково-прикладний результат – нове конструктивне чи технологічне рішення, експериментальний зразок, закінчене випробування, яке впроваджене або може бути впроваджене у суспільну практику. Науково-прикладний результат може мати форму звіту, ескізного проекту, конструкторської або технологічної документації на науково-технічну продукцію, натурального зразка тощо.

До основних результатів наукових досліджень належать: наукові реферати; наукові доповіді (повідомлення); курсові (дипломні, магістерські) роботи; звіти про науково-дослідну (дослідно-конструкторську; дослідно-технологічну) роботу; дисертації (кандидатські або докторські); автореферати дисертацій; монографії; наукові статті; авторські свідоцтва, патенти; підручники, навчальні посібники; бібліографічні покажчики тощо.

Суб'єктами, наукової діяльності є: вчені, наукові працівники, науково-педагогічні працівники, а також наукові установи, наукові організації, вищі навчальні заклади III – IV рівнів акредитації, громадські організації у сфері наукової та науково-технічної діяльності.

Науково-дослідницькою діяльністю займається значне коло людей. Тих, хто робить це постійно, називають дослідниками, науковцями (науковими працівниками), вченими.

Дослідником називають людину, яка здійснює наукові дослідження.

Науковець – це той, хто має відношення до науки, виробляє нові знання, є спеціалістом у певній галузі науки.

Вчений – фізична особа, яка провадить фундаментальні та (або) прикладні-наукові дослідження з метою здобуття наукових та (або) науково-технічних результатів.

Науковий працівник – вчений, який за основним місцем роботи та контракту професійно займається науковою, науково-технічною або науково-педагогічною діяльністю та має відповідну кваліфікацію, підтверджену результатами атестації.

Люди, які мають відповідну спеціальність і кваліфікацію, працюють, як самотужки, так і об'єднуючись в наукові колективи.

2.2. Підготовча, основна і завершальна стадії наукових досліджень

Наукові дослідження складаються з трьох стадій:

1) підготовчої (або організаційної) стадії.

Ця стадія передбачає вивчення стану об'єкта і організаційно-методичну підготовку дослідження.

Вивчення стану об'єкта дослідження включає:

- ✓ конкретизацію (з'ясування місця теми у науковій роботі, вибір і обґрунтування об'єкта дослідження);
- ✓ попереднє визначення теоретичних посилань (встановлення теоретичних основ дослідження; з'ясування історії, сучасного стану проблеми; збирання та відбір інформації для дослідження, і обґрунтування гіпотез).

Організаційно-методична підготовка дослідження має на меті складання програми і плану дослідження, техніко-економічного обґрунтування, методики і робочого плану дослідження;

2) основної (дослідної) стадії.

В процесі даної стадії відбувається створення нової інформації та виконання досліджень із застосуванням теоретичних і емпіричних (конкретно-наукових) методів.

Створення нової інформації означає:

- проведення спостереження і вибір критеріїв оцінки;
- збирання та обґрунтування інформації з використанням комп'ютерної техніки для перетворення цієї інформації (алгоритмізація і постановка задач, введенні інформації, програмне забезпечення, виведення перетвореної інформації).

Виконання досліджень здійснюється із застосуванням теоретичних і емпіричних методів:

- ✓ доведення гіпотез;
- ✓ попередні рекомендації;
- ✓ науковий експеримент;
- ✓ коригування попередніх висновків та рекомендацій;
- ✓ оприлюднення попередніх висновків і пропозицій.

3) завершальної (підсумкової стадії).

В процесі даної стадії здійснюється узагальнення, апробація та реалізація

результатів дослідження. Під час узагальнення і апробації результатів дослідження здійснюється: підсумування результатів дослідження, їх колективне обговорення, рецензування та експертиза.

Реалізація результатів дослідження включає: первісне впровадження результатів дослідження, коригування і доопрацювання цих результатів, остаточна реалізація результатів дослідження.

2.3. Наукові ступені і вимоги до їхніх здобувачів

Наукові ступені доктора і кандидата наук присуджують за результатами прилюдного захисту дисертацій спеціалізовані вчені ради.

МОНмолодьспорту України проводить експертизу дисертаційних робіт, розгляд атестаційних справ здобувачів та видачу дипломів доктора і кандидата наук на підставі рішень спеціалізованих вчених рад та атестаційного висновку президії МОНмолодьспорту України.

Дисертація на здобуття наукового ступеня є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачем у вигляді спеціально підготовленого рукопису або опублікованої монографії. Підготовлена до захисту дисертація повинна містити висунуті здобувачем науково обґрунтовані теоретичні або експериментальні результати, наукові положення, а також характеризуватися єдністю змісту і свідчити про особистий внесок здобувача в науку.

Дисертація, що має прикладне значення, додатково до основного тексту повинна містити відомості та документи, що підтверджують практичне використання отриманих здобувачем результатів.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук є кваліфікаційною науковою працею, обсяг основного тексту якої становить 11–13, а для суспільних і гуманітарних наук – 15 –17 авторських аркушів.

Докторська дисертація:

повинна містити наукові положення та науково обґрунтовані результати у певній галузі науки, що розв'язують важливу наукову або науково-прикладну

проблему і щодо яких здобувач є суб'єктом авторського права;

може бути подана до захисту за однією або двома спеціальностями однієї галузі науки і повинна відповідати за кожною спеціальністю вимогам, зазначеним в абзаці третьому цього пункту.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук є кваліфікаційною науковою працею, обсяг основного тексту якої становить 4,5–7, а для суспільних і гуманітарних наук – 6,5–9 авторських аркушів.

Кандидатська дисертація:

- ✓ повинна містити нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для певної галузі науки;

- ✓ подається до захисту лише за однією спеціальністю.

Основні наукові результати дисертації повинні відображати особистий внесок здобувача в їх досягнення та обов'язково бути опубліковані ним у формі наукових монографій, посібників чи статей у наукових фахових виданнях України або інших держав.

Повноту викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях здобувача визначає спеціалізована вчена рада.

Докторська і кандидатська дисертації супроводжуються окремими авторефератами обсягом відповідно 1,3–1,9 і 0,7–0,9 авторського аркуша, які подаються державною мовою.

Автореферат дисертації видається друкарським способом з обов'язковим зазначенням вихідних відомостей видання у кількості, визначеній спеціалізованою вченою радою, і надсилається членам спеціалізованої вченої ради та заінтересованим організаціям не пізніше ніж за місяць до захисту дисертації.

Якщо у дисертації використано ідеї або розробки, що належать співавторам, разом з якими опубліковані наукові праці, здобувач повинен відзначити цей факт у дисертації та в авторефераті з обов'язковим зазначенням конкретного особистого внеску в такі праці або розробки.

У разі виявлення текстових запозичень, використання ідей, наукових результатів і матеріалів інших авторів без посилання на джерело дисертація знімається з розгляду незалежно від стадії проходження без права її повторного захисту.

Здобувач наукового ступеня кандидата наук допускається до захисту дисертації після складення кандидатських іспитів. Організація, де виконувалася дисертація або до якої був прикріплений здобувач, проводить попередню експертизу дисертації та робить висновок про її наукову та практичну цінність.

2.4. Порядок присудження вчених звань в Україні

Вчене звання професора присвоюється працівникам наукових установ:

1) яким присуджений науковий ступінь доктора наук;
2) які працюють у наукових установах Національної академії наук, Академії медичних наук, Української академії аграрних наук, Академії педагогічних наук, Академії правових наук та Академії мистецтв, науково-дослідних інститутах і прирівняних до них організаціях на посаді завідуючого (начальника) науково-дослідним відділом (відділенням, сектором, лабораторією), головного наукового співробітника, провідного наукового співробітника, старшого наукового співробітника або директора, заступника директора, вченого секретаря;

3) які мають:

вчене звання старшого наукового співробітника або доцента;
стаж наукової та науково-педагогічної роботи не менш як 8 років (останній календарний рік на одній із зазначених посад);

стаж наукової та науково-педагогічної роботи не менш як п'ять років після отримання вченого звання старшого наукового співробітника або доцента і не менш як рік після присудження наукового ступеня доктора наук;

друковані наукові праці, у тому числі є авторами монографій (розділу

монографій) або підручників (навчальних посібників) з грифом МОНмолодьспорту України;

не менш як 10 наукових праць, опублікованих після захисту докторської дисертації у фахових наукових виданнях України чи провідних наукових виданнях інших держав.

Вчене звання професора може бути присвоєне працівникам вищих навчальних закладів III – IV рівня акредитації або закладів післядипломної освіти III – IV рівня акредитації, яким не присуджений науковий ступінь доктора наук, але:

1) які мають:

✓ вчене звання доцента;

✓ стаж педагогічної роботи не менш як 15 років у зазначених закладах на посаді асистента, викладача, старшого викладача, доцента, професора, завідуючого (начальника) кафедрою, декана факультету (начальника факультету або його заступника з навчальної чи наукової роботи), проректора (заступника начальника вищого військового навчального закладу з навчальної чи наукової роботи), у тому числі останній календарний рік на одній кафедрі на посаді професора, завідуючого кафедрою (начальника факультету або його заступника з навчальної чи наукової роботи, начальника кафедри або його заступника) з оплатою праці не менш як 0,25 посадового окладу (ставки заробітної плати);

✓ стаж педагогічної роботи після отримання вченого звання доцента не менш як п'ять років;

2) які є авторами наукових і навчально-методичних праць, у тому числі авторами підручників або співавторами не менш як трьох підручників (навчальних посібників) з грифом МОНмолодьспорту України, видані протягом останніх 10 років, та мають не менш як 25 наукових праць, опублікованих у фахових наукових виданнях України чи провідних наукових виданнях інших держав;

3) які викладають навчальні дисципліни на високому науково-

методичному рівні, що підтверджено висновком кафедри, рішенням науково-методичної комісії факультету (інституту) та вченої ради вищого навчального закладу;

4) підготували не менш як п'ять кандидатів наук.

Вчене звання доцента присвоюється працівникам вищих навчальних закладів III – IV рівня акредитації або закладів післядипломної освіти III – IV рівня акредитації:

1) яким присуджений науковий ступінь кандидата (доктора) наук;

2) які мають:

✓ стаж педагогічної роботи не менш як 5 років у зазначених закладах на посаді асистента, викладача, старшого викладача, доцента, професора, завідуючого (начальника) кафедрою, декана факультету (начальника факультету або його заступника з навчальної чи наукової роботи), проректора (заступника начальника вищого військового навчального закладу з навчальної чи наукової роботи), у тому числі останній календарний рік на одній кафедрі на посаді доцента, професора, завідуючого кафедрою (начальника факультету або його заступника з навчальної чи наукової роботи, начальника кафедри або його заступника) з оплатою праці не менш як 0,25 посадового окладу (ставки заробітної плати);

✓ навчально-методичні праці, що використовуються в навчальному процесі, наукові праці, зокрема не менш як п'ять наукових праць після захисту кандидатської дисертації, опублікованих у фахових наукових виданнях України чи провідних наукових виданнях інших держав;

3) які викладають навчальні дисципліни на високому науково-методичному рівні, що підтверджено висновком кафедри, рішенням науково-методичної комісії факультету (інституту) та вченої ради вищого навчального закладу.

Питання для самоконтролю

1. Дайте, будь ласка, визначення поняття “наукове дослідження”.
2. Охарактеризуйте форми наукових досліджень.

3. В чому суть понять “науковий результат”, “науково-прикладний результат”.
4. Що належить до основних результатів наукових досліджень ?
5. Що відбувається на підготовчій стадії наукових досліджень ?
6. Розкажіть, будь ласка, про основну стадію наукових досліджень.
7. Що передбачає завершальна стадія наукових досліджень ?
8. Які вимоги висуваються до докторських дисертацій ?
9. За дотримання яких вимог можна захистити кандидатську дисертацію ?
10. Що таке автореферат і яку роль він відіграє в процесі підготовки до захисту дисертації ?
11. Які вимоги висуваються до претендентів на вчене звання професора ?
12. За дотримання яких вимог можна отримати вчене звання доцента ?

Тести до теми 2.

1. Щоб отримати науковий ступінь доктора наук, потрібно опублікувати не менше ... статей у наукових фахових виданнях:
 - а) 3;
 - б) 7;
 - в) 10;
 - г) 20.
2. Умовний друкований аркуш – це ... тисяч знаків :
 - а) 20;
 - б) 30;
 - в) 40;
 - г) 50.
3. Щоб в Україні отримати науковий ступінь кандидата наук, потрібно опублікувати у наукових фахових виданнях, як мінімум ... статей:

- а) 3;
- б) 5;
- в) 7;
- г) 9.

4. Наукова монографія для здобуття наукового ступеню доктора наук повинна мати не менше ... умовних друкованих аркушів:

- а) 2;
- б) 5;
- в) 7;
- г) 10.

5. Назвіть, будь-ласка, основні стадії наукових досліджень:

- а) основна;
- б) проміжна;
- в) підготовча;
- г) завершальна.

6. Наукові праці, переважно, друкують за допомогою шрифту ... :

- а) Arial;
- б) Calibri;
- в) Verdana;
- г) Times New Roman.

7. Наукова робота складається, в основному, із ... параграфів:

- а) 2-3;
- б) 3-4;
- в) 4-5;
- г) 5-6.

8. Колегія, яка присуджує наукові ступені, називається ... у складі Міністерства

освіти і науки, молоді та спорту України.

- а) Базовою атестаційною колегією;
- б) Вищою атестаційною колегією;
- в) Державною атестаційною колегією;
- г) Національною атестаційною колегією.

9. Економіка, як наука виконує функції

- а) розвитку науково-технічного прогресу;
- б) ефективного використання ресурсів виробництва;
- в) підвищення продуктивності праці;
- г) вивчення специфіки виробничих відносин у певній сфері людської діяльності, здійснює практику та гносеологічну функцію.

10. Основною умовою підвищення якості наукової діяльності вважають

- а) наполегливу працю науковця над підвищенням рівня своїх знань;
- б) теоретичний базис і практичний досвід науковця;
- в) вміння науковця працювати без вихідних;
- г) зростання кількості та якості наукових праць науковця.

11. Для того, щоб розумова праця була ефективною необхідно навчатись займатись нею

- а) щомісяця;
- б) щотижня;
- в) щодня;
- г) щогодини.

12. Поля у конспекті науковця потрібні для

- а) гарного, естетичного його вигляду;
- б) зауважень викладача;
- в) записів кумедних історій з предмету;
- г) записів додаткової інформації.

13. Для наукового дослідження відбирають теми

- а) добре розроблені, універсальні;
- б) перевірені життям, надійні;
- в) нові, унікальні;
- г) давно забуті, щоб висвітлити їх у відповідності із сучасним станом економіки нашої країни.

14. В системі економічних наук існує ... основних напрямів наукових досліджень (за існуючою класифікацією ВАК України).

- а) 5;
- б) 7;
- в) 9;
- г) 11.

15. Скільки стадій науково-дослідного процесу Вам відомі?

- а) три;
- б) п'ять;
- в) сім;
- г) дев'ять.

16. Хто із давньогрецьких філософів вперше запровадив термін “економія” (в

розумінні “економіка”)?

а) Ксенофонт;

б) Аристотель;

в) Платон;

г) Аристофан.

Тема 3. Наукові школи у сфері обліку, аналізу і аудиту та їхні наукові дослідження

План

- 3.1. Поняття наукової школи і її характерні ознаки.
- 3.2. Київська наукова школа : основні наукові центри та відомі вчені.
- 3.3. Тернопільський національний економічний університет (ТНЕУ) – як базовий ВНЗ для однієї із провідних наукових шкіл України з обліку, аналізу і аудиту.
- 3.4. Житомирська наукова школа: організація, динамізм та ефективність.
- 3.5. Інші вітчизняні наукові школи з обліку, аналізу та аудиту.
- 3.6. Професійні бухгалтерські видання і їхнє тематичне спрямування.

3.1. Поняття наукової школи і її характерні ознаки

Наукова школа – це стійке об'єднання науковців кількох поколінь з метою здійснення досліджень за однією із наукових спеціальностей під керівництвом відомого в Україні та за кордоном доктора наук, професора.

Наприклад, до складу тернопільської наукової школи з обліку, аналізу та аудиту входить 7 професорів докторів економічних наук, 2 професори кандидати економічних наук, майже 50 доцентів, кандидатів економічних наук, понад 30 аспірантів, здобувачів і молодих викладачів. Очолює нашу наукову школу д. е. н., професор Зеновій Володимирович Гуцайлюк.

Характерними ознаками наукової школи, за нашим переконанням, є:

- наукову школу очолює, переважно, доктор наук, професор, якого вважають беззаперечним лідером даної наукової спеціальності в регіоні, державі;
- в науковій школі є, як мінімум, один доктор наук, професор та десять і більше кандидатів наук, доцентів, в основному, учнів професора;
- в науковій школі є власні наукові монографії, наукове фахове видання (затверджене Атестаційною колегією у складі Міністерства освіти,

науки, молоді та спорту України (МОНмолодьспорту України), підручники, навчальні посібники з грифом цього ж міністерства;

- наукова школа має свою емблему, певні традиції та ритуали, яким не менше 10 років.

3.2. Київська наукова школа : основні наукові центри та відомі вчені

Засновниками сучасної київської (і відповідно української) наукової школи з обліку, аналізу та аудиту були видатні науковці:

- доктор економічних наук, професор, перший завідувач кафедри бухгалтерського обліку Київського фінансово-економічного інституту (нині КНЕУ) Прокіп Петрович Німчинов (1906-1983 рр.). Автор монографії “Нова система колгоспного обліку” (1960 р.), вузівського підручника “Загальна теорія бухгалтерського обліку” (1977 р.);

- доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку Української сільськогосподарської академії (нині Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ) Ігор Володимирович Малишев (1908-1979 рр.). Автор монографії “Теория двойственности отражения хозяйственных активов в бухгалтерском учете” (1971 р.) та інших.

Найчисельнішою в Україні є київська наукова школа, де працюють більше як половини докторів наук з бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту. Науковці київської школи зосереджені не в одному вищому навчальному закладі або науковому центрі, а в декількох, зокрема: у КНЕУ, Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка, КНТЕУ, Державній академії статистики, обліку і аудиту, Національному університеті біоресурсів і технологій, Національному науковому центрі «Інститут аграрної економіки» та інших.

Тут створені наукові школи, які досліджують, насамперед, проблеми обліку в промисловості; агропромисловому комплексі, в тому числі в

сільському господарстві; торгівлі; бюджетній сфері; в банках. Провідними в цій школі є такі відомі в Україні П.Т. Саблук, М.Я. Дем'яненко, В.В. Сопко, Г.Г. Кірейцев, Ю.І.Осадчий, А.М. Герасимович, В.Г. Швець, С.Ф. Голов, Л.В. Нападовська, Ю.А. Кузьмінський, Л.М. Кіндрацька, С.В. Свірко, Н.О. Гура й інші. Другим важливим напрямком досліджень київської наукової школи є проблеми аудиту, контролю та ревізії. Цей напрям представляють М.Т. Білуха, І.І. Пилипенко, В.О. Шевчук, О.А. Петрик, Є.В. Калюга, М.В. Кужельний, Н.І. Дорош, П.І. Гайдуцький, О.Ю. Редько, І.К. Дрозд, В.П. Пантелєєв та інші. Третім визначальним напрямком наукових досліджень даної школи є проблеми економічного аналізу, які висвітлюють Є.В. Мних, В.К. Савчук, Л.О. Примостка, І.М. Парасій-Вергуненко, О.М. Галенко.

3.3. Тернопільський національний економічний університет (ТНЕУ) як базовий вищий навчальний заклад є однією з провідних наукових шкіл України з обліку, аналізу і аудиту

Другою за значимістю в Україні є тернопільська наукова школа обліку, аналізу і аудиту. Вона започаткована у 1971 р. з появою у Тернополі обліково-економічного факультету Тернопільського фінансово-економічного інституту (ТФЕІ).

Першим доктором економічних наук, професором у ТФЕІ був Іван Олексійович Белебега.

В Тернополі працює 7 докторів економічних наук. Базовим вищим економічним закладом Тернопільської області, і навіть усієї Західної України є Тернопільський національний економічний університет.

Тут працюють такі відомі вчені-економісти за науковою спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності): Я.Д. Крупка (облік інвестицій), М.С. Пушкар (теорія обліку і контролю), І.Д. Фаріон (облік та аналіз), З.-М. В. Задорожний (внутрішньогосподарський облік в будівництві), П.П.Микитюк (аналіз

інвестицій та інновацій), П.Я. Хомин (фінансова звітність у сільському господарстві), С.І. Шкарабан (оперативний аналіз у промислових підприємствах).

Нині на факультеті обліку і аудиту ТНЕУ функціонує три кафедри:

- кафедра обліку у виробничій сфері. Її очолює д. е. н., професор, проректор ТНЕУ з наукової роботи Зеновій-Михайло Васильович Задорожний;
- кафедра аудиту, ревізії та контролінгу. Завідувач кафедри д. е. н., професор Михайло Семенович Пушкар;
- кафедра обліку у бюджетній та соціальній сфері. Її очолює к. е. н., доцент, Оксана Василівна Адамик.

3.4. Житомирська наукова бухгалтерська школа: організація, динамізм та ефективність

Житомирська наукова бухгалтерська школа створена на базі кафедра бухгалтерського обліку, яка заснована у 1991 р.

Колектив кафедри – це, насамперед, відома в Україні та за її межами Житомирська наукова бухгалтерська школа під керівництвом д.е.н., професора Франца Францовича Бутинця, яку створено ще на початку 1970 р. за активної підтримки його наставників – професорів П.П. Німчинова та І.В. Малишева.

Основні напрями діяльності Житомирської наукової бухгалтерської школи визначаються завданнями її діяльності:

- залучення молоді до наукової діяльності шляхом створення середовища інтенсивного інтелектуального спілкування. Студенти долучаються до наукової роботи з перших років навчання у ВНЗ;
- публікація монографій, наукових збірників, які є результатом наукових досліджень з проблем бухгалтерського обліку, господарського контролю і економічного аналізу на кафедрі бухгалтерського обліку. Так, за результатами досліджень опубліковано близько 30 монографій;
- видання підручників та навчальних посібників, за якими

навчаються студенти ВНЗ з усієї України. Професорсько-викладацьким складом кафедри підготовлено 75 підручників та навчальних посібників;

- підготовка та випуск двох фахових видань: “Вісник ЖДТУ. Економічні науки” та Міжнародний збірник наукових праць “Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю та аналізу: серія “Бухгалтерський облік, контроль і аналіз”.

Починаючи з 1999 року, кандидатські дисертації захистили 60 здобувачів наукового ступеню, в т.ч. 40 співробітників кафедри.

1. Значним досягненням за останні роки роботи кафедри стали захисти докторських дисертацій: Н.М. Малюгою, Л.В. Чижевською, О.В. Олійник, В.П. Бондарем, О.М.Петруком, С.З. Мошенським, М.М. Шигун, І.В.Замулою, І.В.Орловим, Т.В.Давидюк, С.Ф.Легенчуком, Н.Г.Виговською, В.В.Євдокимовим, І.В.Жиглей.

Особливістю професорсько-викладацького складу кафедри є поєднання наукової та практичної діяльності у сфері бухгалтерського обліку та контролю. Так, 9 співробітників мають сертифікати аудитора серії А. Крім того, д.е.н., проф. Бутинець Ф.Ф., д.е.н., доц. Бутинець Т.А., к.е.н., доц. Дн. Л. Кузьмін – посвідчення судових експертів. Викладачі кафедри систематично проводять семінари для бухгалтерів підприємств, бюджетних установ, ревізорів спільно з органами Державної податкової адміністрації України та Контрольно-ревізійного управління в Житомирській області.

У 2009 р. відкрито Спеціалізовану вчену раду К 14.052.01 із захисту кандидатських дисертацій за спеціальністю 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)”.

3.5. Інші вітчизняні наукові школи з обліку, аналізу та аудиту

До інших вітчизняних наукових шкіл з обліку, аналізу та аудиту зараховують наступні:

1. вінницька (Правдюк Н.Л., Гуцаленко Л.В., Подолянчук О.А.);

2. волинська (Гадзевич О.І., Садовська І.Б., Кулинич М.Б., Сардачук І.І.);
3. дніпропетровська (Шкіря Н.Л., Нікульнікова Т.Г.);
4. донецька (Сухарева Л.О., Петренко Н.І., Чацкіс Ю.Д.);
5. запорізька (Кузнєцова С.О., Вороновська О.В.);
6. закарпатська (Даньків Й.Я., Реслер М.В.);
7. івано-франківська (Пилипів Н.І., Орлова В.К., Павлюк І.М.);
8. луганська (Житна І.П., Житний П.Є., Ларікова Л.Ф.);
9. львівська (Рудницький В.С. (ЛКА), Озеран В.О. (ЛКА); Куцик П.О. (ЛКА), Усач Б.Ф.(ЛБІ), Швець В.Є (ЛНУ ім. І. Франка); Нашкерська Г.В. (ЛНУ ім. І. Франка), Хом'як Р.Л. (НУ Львівська політехніка));
10. кіровоградська (Давидов Г.М., Пальчук О.В.);
11. кримська (Рашковський І.Ф., Сметанко О.В., Майданевич П.М.);
12. миколаївська
13. одеська (Валуєв Б.І., Крамаровський Л.М., Максимова В.Ф., Біденко Д.С.);
14. полтавська (Фесенко Д.М., Верига Ю.А., Заєць О.В., Плаксієнко В.Я., Атрощенко І.В.);
15. рівненська (Лазаришина І.Д., Левицька С.О.);
16. сумська (Михайлов М.Г.);
17. хмельницька (Кругляк Б.С., Войнаренко М.П., Слободян В.Д., Семенишена Н.В.);
18. харківська (Белебеха І.О., Огійчук М.Ф., Галкін О.Ф., Пилипенко А.А., Маренич Т.Г., Дікань Л.В.);
19. херсонська (Труш В.Є.);
20. чернівецька (Ластовецький В.О., Ковальчук Т.М.);
21. чернігівська;
22. черкаська (Кучеренко Т.Є.).

3.6. Професійні бухгалтерські видання і їхнє тематичне спрямування

Науковий журнал «Бухгалтерський облік і аудит» видається з січня 1994 р. Тут висвітлюються питань бухгалтерського обліку, аудиту та податків. Це наукове фахове видання з економічних наук, затверджене ВАК України у 2000 р. і видається щомісячно. Мова видання: українська, російська. Засновник журналу ТОВ «Екаунтінг». Головний редактор – Калюжна Євгенія Леонідівна.

Журнал «Баланс» – всеукраїнське бухгалтерське видання, що виходить два рази на тиждень у м. Дніпропетровську. Компанія-видавець «Баланс-клуб» на ринку друкованої продукції України з 1991 р. Головний редактор журналу – Інна Шевченко. У цьому виданні можна отримати професійні коментарі від розробників законодавчих документів; інтерв'ю та статті, які відображають позиції ДПАУ, ФСС, Мінстату, Мінфіну з роз'ясненнями нечітко прописаних норм законодавства; консультації експертів редакції, бухгалтерів-практиків, аудиторів, які підказують правильний вихід зі складної ситуації, що оптимізує облік і податки; лаконічні та обґрунтовані відповіді на запитання будь-якої складності. Крім того, компанія «Баланс-клуб» видає **«Баланс-Агро»** (журнал для бухгалтерів та економістів аграрних підприємств), **«Баланс-Бюджет»** (журнал для бухгалтерів та економістів бюджетних організацій), **«Баланс-Бібліотека»** (професійний практикум з актуальних бухгалтерських питань), **«Бухгалтерська система – Баланс»** (електронні версії перелічених вище видань «Баланс-Клубу»).

Журнал «Школа професійного бухгалтера» видає Федерація професійних бухгалтерів та аудиторів (ФПБАУ) щомісячно. Головний редактор: Голов Сергій Федорович, голова ФПБАУ, д. е. н., професор. Він присвячений актуальним питанням бухгалтерського обліку та аудиту. У прес-релізах з міжнародних конференцій є інформація про актуальні питання якими опікуються наші колеги в інших країнах. Редакція журналу надає матеріали практичного запровадження МСФЗ, а також публікує матеріали про

нефінансову звітність як інструмент соціально - відповідального бізнесу. Звернута увагу на актуальні питання сьогодення, зокрема Податковий Кодекс та нормативно – правові новини. Триває низка тренінгів за міжнародною сертифікаційною програмою, програмами підвищення кваліфікації. Навчально – методичним центром Федерації приділяється особлива увага вивченню Міжнародних стандартів фінансової звітності.

Всеукраїнська професійна газета **«Все про бухгалтерський облік»** виходить 2-3 рази на тиждень з 1994 р. у м. Києві українською та російською мовами. Головний редактор газети Кричун Петро Михайлович, випускник нашого університету (випуск 2001 р.). В газеті публікуються репортажі, огляди законодавства, листи і роз'яснення міністерств та відомств, коментарі, статті на загальні та спеціальні теми для працівників обліку, надаються їм консультації, друкуються поезії тощо.

В Україні також друкуються такі періодичні професійні журнали і газети для бухгалтерів, аудиторів та контролерів-ревізорів як журнали «Бухгалтер», «Бугалтер & Комп'ютер», «Бухгалтерия», «Бухгалтерія в сільському господарстві», «Вестник бухгалтера и аудитора Украины», газета «Галицькі контракти», всеукраїнський щотижневик «Главбух», бухгалтерський тижневик «Дебет-Кредит», газета «Податки та бухгалтерський облік», журнал «Фінансовий контроль» та інші.

Питання для самоконтролю

1. Що таке наукова школа і які її характерні ознаки?
2. Назвіть основні київські наукові центри, хто з провідних науковців туди входить і до яких наукових напрямків належить.
3. Хто з відомих вчених є засновниками сучасної української наукової школи з обліку, аналізу та аудиту. Що Ви про них знаєте?
4. З яким провідним київським ВНЗ, пов'язана доля професорів М.Г.Чумаченка, Ю.Я.Литвина, А.М.Кузьмінського, М.В.Кужельного

В.В.Сопка, В.І.Єфіменка ?

5. Розкажіть, будь ласка, про історію тернопільської наукової школи з обліку, аналізу та аудиту та її основних представників, кафедри ТНЕУ.
6. Перелічіть основні напрямки діяльності Житомирської наукової бухгалтерської школи і розкажіть про її науковців.
7. Назвіть провідних вчених інших вітчизняних наукових шкіл з обліку, аналізу та аудиту.
8. Науково-практичний журнал “Бухгалтерський облік і аудит”: автор ідеї, рік заснування, редакційна колегія, тематика.
9. Всеукраїнська професійна газета “Все про бухгалтерський облік” – наймасовіша газета України для бухгалтерів, викладачів, студентів.
10. Інші професійні бухгалтерські видання і їхнє тематичне спрямування.

Тести до теми 3.

1. Коли і де засновано науково-практичний журнал “Бухгалтерський облік і аудит”?
 - а) 1984 р., Дніпропетровськ;
 - б) 1998 р., Донецьк;
 - в) 1994 р., м. Київ;
 - г) 1992 р., м. Тернопіль.
2. Хто очолює нині Тернопільську наукову школу з бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту ?
 - а) Гуцайлюк З.В.;
 - б) Задорожний З.М.;
 - в) Крупка Я.Д.;
 - г) Пушкар М.С..
3. Яка із наукових шкіл бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту є провідною на Заході України?

- а) Львівська;
- б) Тернопільська;
- в) Волинська;
- г) Закарпатська.

4. Хто з представників Тернопільської наукової школи з бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту першим здобув ступінь доктора економічних наук:

- а) Белебега І.О.;
- б) Литвин Б.М.;
- в) Пушкар М.С.;
- г) Фаріон І.Д..

5. Який рік можна вважати роком заснування Тернопільської наукової школи з бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту?

- а) 1966;
- б) 1971;
- в) 1976;
- г) 1981.

6. Назвіть прізвища та ініціали засновника і керівника Житомирської наукової школи з бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту:

- а) Бутинець Ф.Ф.;
- б) Малуґа Н.М.;
- в) Чижевська Л.В.;
- г) Шигун М.М.

7. Доктор економічних наук, професор, випускник ТНЕУ, автор багатьох наукових праць про нобелівських лауреатів у галузі економіки:

- а) Павло Гайдуцький;
- б) Дмитро Штефанич;
- в) Михайло Довбенко;
- г) Олександр Дзюблук.

8. Хто із видатних вчених-економістів тривалий час очолював Академію економічних

наук України?

- а) Юрій Пахомов;
- б) Микола Чумаченко;
- в) Петро Саблук;
- г) Володимир Лановий.

9. Академік НАН України В.В.Сопко є представником ... наукової школи з бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту:

- а) Житомирської;
- б) Київської;
- в) Харківської;
- г) Тернопільської.

10. Академік М.Г.Чумаченко редактор знаного в Україні навчального посібника з ... :

- а) фінансового обліку;
- б) управлінського обліку;
- в) економічного аналізу;
- г) аудиту.

11. Хто очолює Луганську наукову школу з бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту ?

- а) Житня І.П.;

- б) Ларікова Л.Ф.;
- в) Ларіков В.Ю.;
- г) Житній П.Є..

12. Назвіть, будь-ласка, автора підручника “Фінансовий облік”, що вийшов у Тернополі в 2002 р.:

- а) Крупка Я.Д.;
- б) Хомин П.Я.;
- в) Пушкар М.С.;
- г) Фаріон І.Д..

13. Хто із перелічених вчених-економістів належить до представників

Львівської наукової школи з бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту?

- а) Рудницький В.С.;
- б) Саблук П.Т.;
- в) Бачинський В.І.;
- г) Усач Б.Ф.

14. В якому столітті бухгалтерський облік здобув статус науки:

- а) 12;
- б) 15;
- в) 17;
- г) 18.

15. Яка країна вважається батьківщиною бухгалтерського обліку?

- а) Німеччина;
- б) Італія;
- в) Франція;
- г) Великобританія.

16. До якої наукової школи з бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту належить професор Ю.А.Верига:

а) Київської;

б) Полтавської;

в) Харківської;

г) Одеської.

17. Хто із видатних українських вчених-економістів був засновником журналу “Бухгалтерський облік і аудит” ? Професор ... :

а) Німчинов П.П.;

б) Кузьмінський А.М.;

в) Малишев І.В.;

г) Литвин Ю.Я.

Тема 4. Теорія і методологія здійснення наукових досліджень

План

- 4.1. Суть, види та функції наукових теорій.
- 4.2. Методологія і її значення для розвитку наукових досліджень.
- 4.3. Загальні та специфічні методи в наукових дослідженнях.
- 4.4. Висунення гіпотез і їхнє доведення або спростування в процесі дослідження.

4.1. Суть, види та функції наукових теорій

Теорія науки – це система узагальненого знання, пояснення різнобічності подій, ситуацій, що відбуваються у природі чи суспільстві.

Кожна теорія має складну структуру. Так, у економічній теорії можна виділити дві частини: формальні обчислення (економіко-математичні моделі, логічні рівняння та ін.) і "змістовну" інтерпретацію (категорії, закони, принципи).

Наукова теорія як форма організації знань забезпечує розширення сфери знання за межами безпосереднього спостереження, тому вона відрізняється від простої реєстрації спостережень і характеризується наявністю таких елементів:

- загальних законів і сфери їх застосування;
- сфери передбачення невідомих явищ;
- логіко-математичного апарату виведення наслідку із законів;
- визначення концептуальної схеми, без якої неможливе пізнання

об'єктів цієї теорії.

Критерієм істинності теорії є практика господарської діяльності людей, зміни у природі, суспільстві.

Категорія (з франц. *catégorie*, з лат. *categoria* – обвинувачення; основна ознака предмета, з гр. *κατηγορία* пов'язаного з *κατηγορέω* – дорікаю, обвинувачую, стверджую) – у філософії – універсальні форми мислення, які

відображають загальні властивості й відношення об'єктивної діяльності та пізнання. [УРЕС. – В 3-х т. – К.: Голов УРЕ, 1987. – Т.2. – 736 с., С. 42]

Закон – це філософська категорія, яка відображає істотне, загальне, необхідне, стійке, повторення для певної галузі відношення між явищами об'єктивної дійсності. [УРЕС. – В 3-х т. – К.: Голов УРЕ, 1986. – Т.1. – 752 с., С.640-641]

Принцип (лат. *principium* – початок, основа) – вихідне положення будь-якого вчення, теорії, науки тощо; внутрішнє переконання людини, її усталений погляд на те чи інше питання. [УРЕС. – В 3-х т. – К.: Голов УРЕ, 1987. – Т.3. – 736 с., С. 23]

Концепція (лат. *conceptio* – сукупність, система):

1) Система поглядів на ті чи інші явища, процес; спосіб розуміння, тлумачення певних явищ, подій; провідна ідея теорії.

2) Провідний задум, конструктивний принцип різних видів діяльності. [УРЕС. – В 3-х т. – К.: Голов УРЕ, 1987. – Т.2. – 736 с., С. 145]

Парадигма (дав.-гр. *παράδειγμα*, *paradeigma* – приклад, взірець) – система форм одного слова, що відображає змінювання слова властивими йому граничними категоріями (наприклад, для іменника – за числом і відмінком. [УРЕС. – В 3-х т. – К.: Голов УРЕ, 1987. – Т.2. – 736 с., С. 624]

Теорія (від грец. *θεωρία* – розгляд, міркування, вчення) – особлива сфера людської діяльності та її результатів, яка включає сукупність ідей, поглядів, концепцій, вчень, уявлень про об'єктивну дійсність. [УРЕС. – В 3-х т. – К.: Голов УРЕ, 1987. – Т.3. – 736 с., С. 372]

4.2. Методологія і її значення для розвитку наукових досліджень

Методологія – це сукупність методів, які використовуються в процесі наукових досліджень.

Метод є способом дослідження фактів, процесів і явищ, який встановлює системний підхід до їхнього вивчення з метою з'ясування істини.

З'ясувати істину можна за допомогою діалектичного методу пізнання природи, суспільства, людини.

Методологія займає особливе місце в наукових дослідженнях. Без поглибленого знання методології науковець не зможе якісно і ефективно провести наукові дослідження.

Методологія наукових досліджень поділяється на два види:

1) загальнонаукову методологію – це сукупність загальних методів, які використовують усі науковці незалежно від їхньої наукової спеціалізації. Це можуть бути такі загальні методи як аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, моделювання і т.д.

2) специфічну (емпіричну) методологію – це сукупність методів наукових досліджень, які використовує конкретна наука.

Ці методи можуть бути теоретичними та емпіричними.

До теоретичних методів відносять:

- ✓ формалізацію;
- ✓ гіпотетичний метод;
- ✓ аксіомний;
- ✓ створення теорії.

До емпіричних методів належать:

- ✓ розрахунково-аналітичний;
- ✓ органолептичний;
- ✓ документалістики, тощо.

4.3. Загальні та специфічні методи в наукових дослідженнях

Конкретно- наукові (емпіричні) методичні прийоми в економічних науках встановлені на основі загальнонаукових методів дослідження та практики економічної діяльності. Такі прийоми можна об'єднати у такі групи: органолептичні, розрахунково-аналітичні, документалістики.

I. Органолептичні – методичні прийоми дотикового характеру, коли

дослідження проводяться способом безпосереднього дотику до об'єктів спостереження. До них належать: інвентаризація, контрольні заміри, вибіркові та суцільні спостереження, технологічні та хіміко-технологічні дослідження, експертизи.

1.1. Інвентаризація – перевірка об'єктів дослідження в натурі кількісними прийомами. Така перевірка наявності і стану об'єктів відбувається шляхом огляду, підрахунку, зважування, обмірювання.

1.2. Контрольні заміри робіт – прийом фактичного контролю, дослідження будівельно-монтажних робіт, а також при проведенні фактичного контролю обсягів виробництва, робіт і послуг.

1.3. Вибіркові спостереження – прийом статистичного дослідження якісних характеристик господарського процесу. Використовується, зокрема, в аудиті тоді, коли суцільна перевірка технічно неможлива, тому здійснюється відповідно вибірка перевірки із загальної сукупності.

1.4. Суцільні спостереження – прийом статистичного дослідження фактичного стану загальної сукупності об'єктів, без будь-якого винятку.

1.5. Технологічні дослідження – прийом дослідження інженерної та технічної підготовки виробництва, а також якості продукції, яку випускають, її відповідності технічним умовам, що перевіряють відділ технічного контролю (ВТК) та інші служби підприємства в процесі контролю виробництва.

1.6. Хіміко-технологічні дослідження – прийом визначення якості сировини і матеріалів, які використовуються у виробництві продукції, а також якісних характеристик виробів.

1.7. Експертизи різних видів – прийоми експертних оцінок, що застосовуються: технологічними, судово-бухгалтерськими, криміналістичними, товарознавчими та іншими експертизами при дослідженні соціальних питань, пов'язаних з конкретною економікою.

II. Розрахунково-аналітичні – функціонально-вартісний аналіз (ФВА), економічний аналіз, статистичні розрахунки, економіко-математичні методи.

2.1. Функціонально-вартісний аналіз – метод дослідження об'єкта за його

функцією і вартістю, який застосовується при вивченні ефективності використання матеріальних і трудових ресурсів.

2.2. *Економічний аналіз* – система прийомів дослідження для розкриття причинних зв'язків, що зумовлюють результати явищ і процесів. Застосовується економічний аналіз у всіх видах досліджень виробничої і фінансово-господарської діяльності об'єднань, корпорацій.

2.3. *Статистичні розрахунки* – прийоми одержання таких величин і якісних характеристик, яких немає безпосередньо в економічній інформації підприємства, що досліджується.

2.4. *Економіка-математичні методи* застосовуються у наукових дослідженнях при визначенні впливу факторів на результати господарських процесів з метою оптимізації їх на стадії планування і проектування, а також після завершення господарських процесів, якщо іншими методичними прийомами встановити взаємозв'язки факторів неможливо, наприклад, оптимізація маршрутів перевезення вантажів і пасажирів автомобільним транспортом, кореляційний аналіз собівартості продукції, витрат виробництва, виконання планів виробництва та ін.

III. Документалістика – інформаційне моделювання, дослідження документів, нормативно-правове регулювання та ін.

3.1. *Інформаційне моделювання* – це інформаційна сукупність, яка подає досліджуваний об'єкту вигляді моделі. При формуванні інформаційної моделі необхідно забезпечити повноту характеристики об'єкта дослідження, вибір істотних змінних і подання їх у формі інформаційного образу.

3.2. *Дослідження документів* – прийоми документалістики, які застосовуються при вивченні достовірності, доцільності, ефективності господарських операцій за документами, відповідності їх законодавчим та нормативно-правовим актам, що регулюють процес виробництва.

3.3. *Нормативно-правове регулювання* – система прийомів, що використовуються у наукових дослідженнях для виявлення нормативних і правових актів, які не відповідають оптимізації виробництва та реалізації

продукції, об'єкта послуг.

3.4. Аналітичне і синтетичне документування – ґрунтується на індуктивних і дедуктивних загально-наукових методичних прийомах, застосовується при дослідженні закономірностей явищ і наслідків у фінансово-господарській діяльності підприємств, банківської справи, грошового обігу тощо.

Розглянуті конкретно-наукові методичні прийоми застосовуються в економічних дослідженнях за допомогою притаманних їм процедур.

Науково-дослідні процедури – це система методичних дій на суб'єкти і об'єкти процесу розширеного відтворення необхідного продукту, які здійснюються з метою їх пізнання і удосконалення.

Процедури за призначенням у застосуванні прийомів дослідження можна поділити на: організаційні, моделюючі, нормативно-правові, аналітичні, розрахункові, лічильно-обчислювальні, логічні, порівняльно-зіставлявальні та ін.

1. Організаційні – вибір фахівців для виконання наукових досліджень, оформлення організаційно-розпорядчої документації (накази, розпорядження, графіки та ін.), встановлення об'єктів і вибір методики дослідження.

2. Моделюючі – побудова організаційних та інформаційних моделей об'єктів дослідження, які дають змогу оптимізувати проведення дослідження за часом і якісними характеристиками із застосуванням обчислювальної техніки.

3. Нормативно-правові – перевірка відповідності функціонування об'єкта дослідження правилам, передбаченим нормативно-правовими актами, наприклад, додержання трудового законодавства у трудових відносинах на підприємствах, калькулювання собівартості продукції відповідно до Основних положень про витрати виробництва.

4. Аналітичні – розчленування об'єкта дослідження на складові елементи і дослідження їх із застосуванням спеціальних методик.

5. Розрахункові – перевіряють достовірність кількісних і вартісних вимірників господарських операцій, розраховують узагальнюючі показники, які

характеризують об'єкт дослідження.

6. *Лічильно-обчислювальні* – застосовуються при перевірці кількісної характеристики об'єктів дослідження.

7. *Логічні* – ґрунтуються на застосуванні прийомів логіки у процесі дослідження.

8. *Порівняльно-зіставлювальні* – передбачають порівняння і зіставлення об'єкта з його аналогом, затвердженими зразками, нормативно-правовими актами для виявлення відхилень від них.

4.4. Висунення гіпотез і їхнє доведення або спростування в процесі дослідження

Гіпотеза (від грец. *hypothesis* – припущення) – наукове припущення, що висувається для пояснення будь-якого явища і потребує перевірки на досліді та теоретичного обґрунтування, для того щоб стати достовірною науковою теорією.

Наукові теорії не можуть з'явитися зразу у готовому вигляді. Вони виникають спочатку у вигляді припущень, гіпотез, і, пройшовши певну перевірку, перетворюються в достовірні знання.

Кожна висунута гіпотеза має бути такою, що підлягає перевірці; це є єдиною логічною вимогою, виконання якої дає право на висунення гіпотези. Для пояснення тих самих явищ, подій можуть бути висунуті різні гіпотези.

Гіпотеза є окремим припущенням або їх сукупністю, які висуваються для пояснення властивостей або причин досліджуваних явищ.

Процес розвитку гіпотези проходить чотири стадії:

- **висування гіпотез** – вивчення об'єкта дослідження нагромадженням теоретичних і емпіричних знань і обґрунтуванням на їх основі припущення про можливість одержання нових знань про нього;

- **формулювання гіпотез** – визначення методів дослідження і системи доказів;

- постановка і обґрунтування гіпотез;
- **доведення гіпотез** у процесі дослідження і експериментування, їх уточнення і коригування;
- **результати доведення гіпотез** – доповнюється новими припущеннями або відкидається, замінюється новими гіпотезами або перетворюється у достовірне знання.

У процесі дослідження гіпотеза безумовно уточнюється і змінюється залежно від добутих результатів. Проте перш ніж приступити до її формулювання і розробки докладного плану і методики дослідження, необхідно гіпотезу попередньо піддати теоретичним розрахункам, експертній оцінці, орієнтованому експерименту і тільки після цього розпочинати її дослідження.

Для того щоб гіпотеза могла виконувати свою основну функцію як форма розвитку знання, необхідно керуватися деякими вимогами у процесі висунення її. Найважливішим з них є те, що гіпотеза повинна відповідати основним критеріям філософії.

Отже, гіпотези виникають у процесі розвитку науки і перетворюються у достовірні положення наукової теорії лише тоді, коли практика підтверджує їх конкретними результатами, добутими на основі цієї системи знань.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття “теорія науки”.
2. Назвіть основні елементи наукової теорії як форми організації знань.
3. Що є критерієм істинності теорії ?
4. В чому суть поняття “категорія” ?
5. Що означає термін “закон” ?
6. Від якого слова походить термін “принцип” і який зміст у ньому закладений ?
7. Що таке “концепція” ?
8. Від чого походить термін “парадигма” і що він дослівно означає ?
9. Дайте, будь ласка, визначення терміну “теорія” і поясніть як теорія пов’язана із практикою ?

10. В чому суть терміну “методологія” ?
11. Що відноситься до теоретичних методів наукових досліджень ?
12. Розкажіть, будь ласка, про емпіричні методи досліджень.
13. Що входить до методичних прийомів дотикового характеру ?
14. Перелічіть розрахунково-аналітичні методи наукових досліджень.
15. Що таке документалістика і які методи з нею пов’язані ?
16. Окресліть склад науково-дослідних процедур.
17. Опишіть суть поняття “гіпотеза” і її значення в наукових дослідженнях.
18. Дайте характеристику стадій процесу розвитку гіпотези.

Тести до теми 4.

1. Конференція – це ... :
 - а) збори;
 - б) парадигма;
 - в) синергетика;
 - г) нарада.
2. Концепція – це ... :
 - а) система;
 - б) сукупність;
 - в) парадигма;
 - г) теорія.
3. Теорія – це ... :
 - а) вчення;
 - б) розгляд;
 - в) метод;
 - г) міркування.
4. Метод – це ... дослідження.

- а) спосіб;
- б) вид;
- в) форма;
- г) прийом.

5. Парадигма – це ... :

- а) вид;
- б) взірць;
- в) форма;
- г) метод.

6. Принцип – це ... :

- а) система;
- б) парадигма;
- в) начало;
- г) основа.

7. На якій стадії науково-дослідного процесу використовують алгоритмізацію і постановку задачі:

- а) дослідна;
- б) підготовча;
- в) завершальна;
- г) оперативна.

8. Висунення та обґрунтування гіпотез перебуває на ... стадії:

- а) оперативній;
- б) підготовчій;
- в) завершальній;
- г) дослідній.

9. Рецензування та експертиза здійснюються на ... стадії:

- а) завершальній;
- б) оперативній;
- в) дослідній;
- г) підготовчій.

10. Експеримент – це ... :

- а) проба;
- б) результат;
- в) обчислення;
- г) дослід.

11. Формалізація – це ... метод наукових досліджень.

- а) загальнонауковий;
- б) теоретичний;
- в) емпіричний;
- г) специфічний.

12. Зміна парадигм, методів, стереотипів мислення означає

- а) науковий парадокс;
- б) розвиток науки;
- в) нагромадження фактів;
- г) наукове дослідження.

13. Сукупність прийомів дослідження, включаючи техніку і різноманітні операції з фактичним матеріалом – це ...

- а) організація;

- б) методологія;
- в) технологія;
- г) методика.

14. Під концептуальним викладом мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища розуміють ...

- а) організацію;
- б) методологію;
- в) технологію;
- г) методику.

15. ... – це спосіб пізнання, дослідження явищ природи і суспільного життя.

- а) метод;
- б) принцип;
- в) функція;
- г) графік.

16. ... аналіз – це процедура для вивчення співвідношення між незалежними змінними.

- а) факторний;
- б) контент -;
- в) емпіричний;
- г) кореляційний.

17. Вимірювання – це процедура визначення ... значення певної величини за

допомогою одиниці виміру.

- а) числового;
- б) буквенного;
- в) абсолютного;
- г) відносного.

18. Найпоширенішим і найважливішим способом обробки первинних наукових даних є ... за аналогією.

- а) еталон;
- б) вимірювання;
- в) умовивід;
- г) порівняння.

19. Широке обговорення наукових проблеми з метою досягнення істини шляхом зіставлення різних думок – це

- а) диспут;
- б) дискусія;
- в) пояснення;
- г) обговорення.

20. Наукові проблеми поділяються на складові компоненти –

- а) гіпотези;
- б) закони;
- в) теми;
- г) твердження.

21. Вся сукупність відношень різних аспектів теорії і практики науки, яка слугує джерелом необхідної для дослідника інформації називається ... дослідження.

- а) метою;
- б) об'єктом;
- в) предметом;
- г) завданням.

22. Внутрішній істотний зв'язок явищ, що зумовлює їх закономірний розвиток – це...

- а) закон;
- б) концепція;
- в) гіпотеза;
- г) ідея.

23. Сукупність теорій – це...

- а) концепція;
- б) методологія;
- в) наука;
- г) умовивід.

Тема 5. Наукові роботи та комплексні підсумкові індивідуальні завдання (КПЗ) для студентів

План

- 5.1. Поняття, мета і основні завдання наукових робіт.
- 5.2. Стадії написання, відбору та оцінювання студентських наукових робіт.
- 5.3. Комплексні підсумкові індивідуальні завдання (КПЗ): вимоги, структура і оцінка.
- 5.4. Науковий керівник і його роль у поліпшенні структури та змісту наукової роботи студентів.
- 5.5. Участь студентів-науківців у конкурсах на кращу студентську наукову роботу і критерії визначення переможців.
- 5.6. Студентські олімпіади та порядок їхнього проведення.
- 5.7. Наукові студентські конференції, семінари, проблемні групи, гуртки.

5.1. Поняття, мета і основні завдання наукових робіт

Студентська наукова робота - це наукова робота, яку виконує студент за власним бажанням під керівництвом викладача кафедри з однієї із навчальних дисциплін, що вивчає на певному курсі.

Метою написання студентської наукової роботи є : виявлення, формування і розвиток здібностей студента до науково-дослідної діяльності.

Основними завданнями , які висуваються до студентських наукових робіт, є наступні:

- навчити студентів самостійно вибирати і формулювати тему досліджень;
- складати і корегувати план наукової роботи та основі вивченої літератури та проведення аналізу та синтезу діючої практики;
- вміти грамотно робити посилання на цитованих авторів та висловлювати свою власну точку зору;

- робити відповідні висновки і пропозиції за результатами проведеного дослідження;
- формувати перелік використаних джерел у відповідності із загальнодержавними вимогами до них. Водночас, необхідно враховувати вимогу, що студентську наукову роботу доцільно писати на основі монографічної літератури, наукових статей, тезів доповідей, статистичних матеріалів, практичних даних підприємців тощо.

5.2. Стадії написання, відбору та оцінювання студентських наукових робіт

Студентська наукова робота має бути за обсягом 25-30 сторінок машинописного тексту (кегель 14, інтервал – 1,5, шрифт «Times New Roman»), таблиці можна набирати 12 шрифтом. Якщо таблиця за обсягом більша як на 2 сторінки, її варто давати в додатки.

За структурою студентська наукова робота складається із вступу, 3-5 розділів, висновків, переліку використаних джерел, додатків (якщо у них є потреба). Більшість посилань на використані джерела мають бути посиланнями на наукові джерела (монографії, автореферати, наукові статті, тези доповідей), а не на підручники, навчальні посібники. Загальна кількість використаних джерел, вважаємо, не повинна бути меншою за 30-35, в тому числі наукових 25-30. На кожній сторінці повинні бути посилання на 2-3 джерела.

По всій науковій роботі має бути відчутною думка автора і його наукового керівника.

Перед тим як розпочати написання наукової роботи, необхідно скласти її загальний і деталізований плани. Загальний план студент-науковець, переважно, складає самостійно, а деталізований – обов'язково за участі наукового керівника.

Науковий керівник може дати студентові багато цінних порад під час формування деталізованого плану наукової роботи, а також в процесі

наступних консультацій для студента-науковця з приводу змісту роботи, наукової новизни, посилань на літературні джерела, висновків та пропозицій.

Студент-науковець сформувавши плани наукової роботи, здійснює пошук літературних джерел і їх опрацювання (ксерокси статей, робочі записи, перші думки й висновки студента-науковця), а згодом (поступово) готує чорновик наукової роботи. Чорновик роботи перевіряє науковий керівник, робить певні зауваження, після чого студент доробляє роботу і роздруковує чистовий її варіант для представлення на кафедру або на Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт.

В тому випадку, коли студентська наукова робота подається на Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт, вона повинна бути представлена під якимось шифром або девізом. Робиться це для того, щоб особа, яка перевіряє цю конкретну студентську наукову роботу не знала чию саме роботу вона перевіряє і змогла цю роботу об'єктивно оцінити.

З метою більшої точності оцінки студентської наукової роботи, на нашу думку, доцільно використовувати стобальну систему оцінювання. Якщо неможливо однозначно визначити хто із студентів зайняв призові місця, тоді необхідно ще раз переглянути роботи претендентів і в результаті детальної перевірки та критичного обговорення кожної із цих робіт встановити чия робота найкраща (можна навіть провести рейтингове голосування серед членів журі цього конкурсу).

5.3. Комплексні підсумкові індивідуальні завдання (КПЗ): вимоги, структура і оцінка

Комплексні підсумкові індивідуальні завдання (КПЗ) - це завдання, яке виконує студент по кожній з навчальних дисциплін з метою поглибленого їх дослідження, спираючи на наукові методи пізнання.

До КПЗ висувуються наступні вимоги:

- обсяг 10-15 сторінок друкованого тексту, кегель 14, інтервал - 1,5,

шрифт «Times New Roman»;

- поля: ліве - 3,0 см, праве – 1,0 см, верхнє – 2,0 см, нижнє – 2,5 см;
- нумерація сторінок – з третьої сторінки, внизу справа (або вгорі справа);
- рисунки і таблиці: не сканувати, а набирати; бажано їх робити обсягом до 1 сторінки; кегель може бути 12, а інтеграл 1;
- перелік використаних джерел не повинен бути менше десяти; ці джерела, в основному, повинні бути монографічними, науковими статтями, тезами доповідей за останні 5-10 років і оформлені за вимогами ВАК України 2008-2009рр.;
- на кожній сторінці має бути 3-5 посилань на літературні джерела.

Структура КПЗ наступна:

- титульна сторінка і зміст;
- вступ (актуальність теми, мета і основні завдання дослідження) -1-1,5 сторінки;
- 2-3 теоретичні питання та 2-5 сторінки кожне;
- висновки – до 1 сторінки;
- перелік використаних джерел -10-15;
- практичні завдання (практичне завдання), якщо воно передбачене в ІНДЗ.

КПЗ найкраще оцінювати за відповідними критеріями і балами за 100-ною шкалою:

- а) оформлення роботи – до 10;
- б) вступ – до 10;
- в) основна частина – до 30 (50);
- г) цитування літературних джерел – до 20;
- д) перелік використаних джерел -10;
- е) практичні завдання (практичне завдання) – до 20 (0).

5.4. Науковий керівник і його роль у поліпшенні структури та змісту наукової роботи студентів

Науковими роботами керують, насамперед, найбільш кваліфікованими викладачами. На різних курсах роль керівника наукової роботи різна. На другому чи третьому курсі він закріплює за студентом тему, при необхідності коментує її, вказує основну літературу та інші джерела, керує складанням плану роботи, проглядає наукову роботу за розділами в міру їх готовності.

Консультації керівника завжди повинні бути конкретними й індивідуальними. Це певна бесіда двох дослідників – досвідченого та початківця, якому надана повна самостійність у виконанні наукової роботи. Але у нього ще не виробились тверді наукові погляди, тому викладач повинен направити його на пошук правильних рішень, на вибір найбільш ефективної і науково виправданої методики проведення дослідження, на економне використання часу із застосуванням сучасних технічних засобів, де це можливо та доцільно.

Керівництво роботою починається з видачі завдань. Після вступної консультації відбувається індивідуальна бесіда керівника з студентом, у ході якої з'ясовується зацікавленість темою і ступінь підготовленості студента до виконання завдання, а також даються рекомендації з урахуванням особливостей теми та науково-теоретичної і практичної підготовки студента.

Перш ніж розпочати наукове дослідження за визначеною (обраною) темою, необхідно розробити її робочу гіпотезу - наукову ідею, що буде надалі перевірятися. Після проведеної перевірки гіпотеза перетвориться або на достовірну теорію, або на достовірне знання певного факту. Особливі складнощі у студентів викликає постановка робочої гіпотези. Вони не тільки мають труднощі в її формулюванні, але часто не знають як і спираючись на які дані можна підійти до її побудови. Викладач повинен обережно спрямовувати думку студента, не нав'язуючи своєї точки зору.

5.5. Участь студентів-науковців у конкурсах на кращу студентську наукову роботу і критерії визначення переможців

Участь студентів у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт забезпечується на основі відповідних положень Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (МОНМСУ).

Конкурс студентських наукових робіт проводиться з метою активізації наукової роботи студентів як найважливішого фактору формування фахівців нового типу, створення системи широкого залучення студентів до участі у науково-дослідній діяльності.

Конкурс проводиться у два тури:

- 1) перший - у кожному ВНЗ України – для студентів, що навчаються в ньому – у жовтні – грудні (щорічно);
- 2) другий – у базовому ВНЗ України – для студентів - переможців I туру конкурсу з усіх спеціалізованих ВНЗ – у лютому – березні (поточного навчального року);

Протягом I туру студенти, які виявили бажання взяти участь у Конкурсі, подають свої наукові роботи на розгляд конкурсної комісії ВНЗ, в якому вони навчаються. Конкурсна комісія кожного ВНЗ відбирає 2-3 кращих наукових роботи з певної галузі науки (групи спеціальностей або спеціальності) Конкурсу та надсилає їх до базових ВНЗ у термін, визначений наказом Міністерством ОНМС України. Термін відправки робіт встановлюється за поштовим штепелем.

До складу наукової роботи переможців першого туру конкурсу додають анотацію наукової роботи.

Прізвища, ініціали автора (авторів) та наукового керівника, назва ВНЗ в конкурсних роботах замінюється відповідним шрифтом (шифр – не більше двох слів).

В окремому запечатаному пакеті під тим самим шрифтом подають

відомості про автора (авторів), наукового керівника роботи та рішення Вченої ради ВНЗ про представлення роботи на конкурс (якщо I тур не проводився).

На Конкурс подаються наукові роботи за такими вимогами: кегель 14, інтервал - 1,5, шрифт «Times New Roman» до 40 рядків на сторінку. Обсяг конкурсної роботи не повинен перевищувати 30 сторінок.

До наукової роботи можуть додаватися: акти про впровадження її результатів, копії патентів, статей автора тощо.

У базовому ВНЗ другий тур Конкурсу проводиться за два етапи: перший – заочний (рецензування робіт); другий – очний у формі конференції (захист своїх конкурсних наукових робіт претендентами у переможці).

Галузева конкурсна комісія у місячний термін організовує розгляд та рецензування студентських наукових робіт. Наукові роботи студентів базових ВНЗ повинні мати зовнішні рецензії.

Переможцями Всеукраїнського конкурсу вважаються студенти і випускники ВНЗ поточного року, нагороджені дипломами I і II ступенів Міністерства ОНМС України.

Переможцями Конкурсу визначаються 30% робіт від загальної кількості наукових робіт, що беруть участь у II турі.

З усіх робіт – переможців Конкурсу:

30% відзначаються дипломами I ступеня і по 35% II-III ступенів.

Переможці Конкурсу, що нагороджені дипломами I ступеня, мають переваги при:

- 1) переведенні на навчання за державним замовленням;
- 2) зараховані на навчання за освітньо - професійними спеціаліста та магістра за державним замовленням;
- 3) вступі до магістратури, ординатури, направленні на стажування у провідні ВНЗ України чи за кордон (з виплатою державних стипендій);
- 4) розподілі на роботу.

Переможці конкурсу можуть бути нагороджені спеціальними призами, грошовими преміями ВНЗ, благодійних фондів, спонсорів тощо.

5.6. Студентські олімпіади та порядок їхнього проведення

Студентські олімпіади відбуваються щорічно, щоб виявити, відібрати та підтримати обдаровану студентську молодь, а також для розвитку та реалізації здібностей студентів, стимулювання творчої праці студентів, педагогічних та науково-педагогічних працівників, підвищення якості підготовки фахівців, активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, системного вдосконалення навчального процесу, відбору студентів для участі у II турі Всеукраїнської студентської олімпіади та інших заходах наукового характеру.

Витрати на проведення I туру та участь у II турі Олімпіади здійснюються відповідно до кошторису, який передбачає фінансування виготовлення дипломів для переможців, грамот для викладачів й організаторів та інформаційно-методичних матеріалів, преміювання (студентів-переможців, викладачів, які їх підготували до участі в Олімпіаді, організаторів), а також витрати на відрядження студентів та викладачів для участі у II етапі Всеукраїнської студентської олімпіади.

5.7. Наукові студентські конференції, семінари, проблемні групи, гуртки

Наукові студентські конференції – це конференції, які проводять студенти за підтримки викладачів кафедр, факультетів, ВНЗ з метою розвитку свого творчого наукового потенціалу і підтримки наукових зв'язків зі студентами інших профільних вітчизняних і зарубіжних ВНЗ.

Наукові семінари – це засідання у формі семінарів на яких студенти здійснюють і обговорюють наукові доповіді.

Наукові проблемні групи – це невеликі групи студентів, які об'єднуються під керівництвом наукового керівника з метою дослідження, обговорення і вирішення певних наукових проблем, що існують у відповідній

науці або її галузі.

Наукові гуртки – це гуртки студентів, які об’єднуються з метою поглиблення і обміну своїми знаннями з певного напрямку науки.

Питання для самоконтролю

1. Поясніть в чому суть терміну “студентська наукова робота”.
2. Якою є мета написання студентської наукової роботи ?
3. Назвіть основні завдання студентської наукової роботи.
4. Якою за обсягом сторінок має бути студентська наукова робота ?
5. В чому різниця між таблицею і додатком ?
6. Розкажіть, будь ласка, про вимоги до структури студентської наукової роботи ?
7. Яким має бути план студентської наукової роботи ?
8. Який порядок оцінки студентських наукових робіт ?
9. Що таке комплексні підсумкові індивідуальні завдання (КПЗ) і для чого їх складають ?
10. Які вимоги висуваються до КПЗ ?
11. Якою є структура КПЗ ?
12. Як найкраще оцінювати КПЗ ?
13. Хто керує студентськими науковими роботами ?
14. Як здійснюються консультації з написання наукових робіт ?
15. Як саме має проходити процес керівництва студентською науковою роботою ?
16. З якою метою проводять Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт ?
17. У скільки турів і як саме проходить Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт ?
18. Які вимоги висуваються до студентських наукових робіт, що беруть у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт ?
19. Що Ви можете розказати про переможців Всеукраїнського конкурсу

студентських наукових робіт ?

20. Для чого проводять студентські олімпіади ?
21. Як саме мають проходити студентські олімпіади ?
22. Хто і як має проводити наукові студентські конференції ?
23. Що таке наукові семінари і яка користь від них студентам ?
24. В чому суть та значення студентських проблемних груп ?
25. Для чого організовують студентські наукові гуртки і які від цього вигоди для студентів ?

Тести до теми 5.

1. Організована взаємодія викладача та особи, яка навчається – це ... навчання.
 - а) метод;
 - б) форма;
 - в) вид;
 - г) прийом.
2. Чи потрібне студентові-науковцю почуття гумору ?
 - а) ні, почуття гумору та наука – речі несумісні;
 - б) так, якщо його застосовувати після проведення наукових експериментів;
 - в) так, для того щоб вийти з нестандартних ситуацій;
 - г) усі відповіді неправильні.
3. Хто (що) нині відіграє провідну роль у науковій діяльності студентів, що навчаються за спеціальністю “Облік і аудит” ?
 - а) наукові керівники;
 - б) мережа “Інтернет”;

в) наукові фахові видання;

г) головні бухгалтери підприємств, організацій, закладів, а також сертифіковані аудитори.

4. Самостійне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується з певної навчальної дисципліни або з окремих її розділів – це

а) кандидатська дисертація;

б) випускна робота;

в) дипломна робота;

г) курсова робота.

5. Кваліфікаційне навчально-наукове дослідження студента-магістра, яке виконується на завершальному етапі навчання у вищому навчальному закладі – це

а) кандидатська дисертація;

б) випускна робота;

в) дипломна робота;

г) курсова робота.

6. Основна форма проведення навчальних занять у вищому навчальному закладі -

а) практичне заняття;

б) лекція;

в) семінарське заняття;

г) лабораторне заняття.

7. Що є об'єктом оцінки (дві правильні відповіді) ?

- а) знання;
- б) навчальні предмети;
- в) навички;
- г) студенти.

8. Освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні вміння та знання, достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності – це

- а) магістр;
- б) бакалавр;
- в) спеціаліст;
- г) кваліфікований робітник.

9. Що не належить до функцій оцінки ? ... функція.

- а) пізнавальна;
- б) мотивуюча;
- в) аналітична;
- г) стимулююча.

10. До освітньо-кваліфікаційного рівня входять такі кваліфікації:

- а) молодший спеціаліст та спеціаліст;
- б) бакалавр та магістр;
- в) відповіді А і Б правильні;

г) випускник школи.

Тема 6. Курсові і контрольні роботи, звіти про практику, стажування та їхнє місце в наукових дослідженнях студентів

План

- 6.1. Суть, мета і завдання курсової та контрольної роботи, звіту про практику, стажування.
- 6.2. Вибір теми та складання й затвердження плану курсової роботи.
- 6.3. Підбір, групування і узагальнення літературних джерел для написання курсової роботи.
- 6.4. Порядок написання курсової та контрольної роботи, їх здавання на кафедру, рецензування і захист робочій комісії кафедри.
- 6.5. Види та порядок організації практики, стажування і написання, захист звіту про неї (нього).

6.1. Суть, мета і завдання курсової та контрольної роботи, звіту про практику, стажування

Курсова робота – це письмова робота, яку студент виконує протягом відповідного семестру або навчального року з певної провідної навчальної дисципліни, котру він вивчає.

Курсові роботи виконуються з метою поглиблення і узагальнення знань, одержаних студентами за час навчання та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання. Назва їх вказує на те, що вони відповідають певному курсу навчання та виконуються з тієї чи іншої дисципліни, хоча в процесі роботи над ними використовується вся сукупність знань і навиків студента.

Як правило, за весь термін навчання студенти виконують кілька курсових робіт. Одна робота розраховується на весь навчальний рік або на семестр з тим, щоб надати студентам можливість зосередитися на її виконанні, вивчити теорію

питання в сучасному її стані, ознайомитися і застосуванням теорії на практиці; зібрати, систематизувати та опрацювати фактичний матеріал; підготувати висновки та висловити власну точку зору на поставлене питання, особливо в тих випадках, коли з цієї теми існують різні, іноді протилежні, думки. Виконання робіт має велике значення для студентів, розвиває самостійність їх наукових суджень, розробляє виразність думки та твердість наукових переконань.

Основною метою виконання курсових робіт вважається загальне ознайомлення студентів з прийомами наукових досліджень, а не пряме збагачення економічної науки результатами цих робіт.

Завданнями написання курсової роботи у сфері обліково-аудиторських дисциплін є:

- систематизація, закріплення і розширення теоретичних та практичних знань з обліку і аудиту в підприємствах різних організаційно-правових форм власності та видів економічної діяльності;
- розвиток навичок самостійної роботи зі спеціальною літературою та нормативними актами;
- навчання студентів самостійно вирішувати проблемні питання з обраної теми курсової роботи;
- розвиток вміння використовувати первинні документи, облікові реєстри, форми звітності тощо;
- набуття навиків практичної оцінки системи обліку і аудиту в конкретному підприємстві;
- формування вмінь самостійно викладати матеріал у вигляді злагодженої системи теоретичних положень і методичних рекомендацій;
- набуття навиків критичної оцінки існуючої практики обліку та аудиту.

У процесі роботи студент вдосконалює навички самостійної роботи, отримані на практичних заняттях, семінарах, виробничій практиці тощо. Перші курсові роботи нерідко наближені до робіт реферативного характеру, хоча в

них і прослідковується самостійність думки, особливо в тих розділах, де наводиться порівняння й аналіз різних теорій, поглядів окремих вчених тощо. Останні за часом виконання курсові роботи набувають значення наукових досліджень, які нерідко продовжуються в кваліфікаційних роботах.

Курсова робота повинна мати теоретико-прикладний характер і бути написаною на матеріалах самостійно обраного студентом суб'єкта (організаційно-правова форма господарювання) й об'єкта (виробництво продукції, надання послуг тощо) підприємницької діяльності виробничого характеру. При написанні курсової роботи студент може використовувати документи реально діючого підприємства.

6.2. Вибір теми та складання й затвердження плану курсової роботи

Тематика курсових робіт дуже різноманітна і залежить від характеру дисципліни й спеціальності, що вивчається. Основні теми намічаються кафедрами, але студентам дається право пропонувати власні теми і, якщо вони відповідають науково-навчальним вимогам, кафедри їх затверджують.

Одне із завдань керівників у цих випадках полягає в тому, щоб допомогти студентам із достатньою точністю визначити тему та обсяг роботи, встановивши межі дослідження відповідно до відведеного часу та інших умов (наявність джерел, обладнання, можливість участі в експедиції тощо).

6.3. Підбір, групування і узагальнення літературних джерел для написання курсової роботи

Після вибору теми курсової роботи необхідно підібрати літературні джерела та нормативні акти. Підбрану літературу слід уважно опрацювати, але спочатку студент повинен здійснити поверховий огляд, який дає загальне уявлення. Щоб дізнатися, чи є у відповідному надрукованому матеріалі

потрібна для курсової роботи інформація, необхідно, насамперед:

- ознайомитися з назвою і змістом книги, журналу, збірника тощо; S переглянути усю книгу, збірник тощо;
- прочитати передмову, анотацію, вступ, висновки, післямову.

Після опрацювання літературних джерел студент складає план курсової роботи. Після того, як план роботи складено, потрібно перейти до ретельного опрацювання літературних джерел. Це передбачає, окрім свідомого читання, додаткові дії: виписування, конспектування, складання тез тощо - тобто читання "з олівцем в руках".

У будь-якому випадку слід брати до уваги в першу чергу ту інформацію, яка містить: теоретичні знання з обраної теми; практичні матеріали конкретного підприємства з питань документального оформлення організації та техніки синтетичного й аналітичного обліку, звітності; елементи наукових досліджень, пошуку самостійного підходу до вирішення облікових завдань; висновки та пропозиції щодо вдосконалення обліку на підприємстві. Робота повинна виконуватися самостійно, без копіювання тексту підручника або посібника, інструкцій та інших нормативних документів.

Останнім часом, коли у студентів з'явилася можливість використовувати у навчальному процесі комп'ютерну техніку, виконання курсових робіт за типовими завданнями зводиться переважно до зміни реквізитів титульного аркуша. Очевидно, що від такого виконання курсової роботи не отримують ні користі, ні задоволення як студенти, так і викладачі.

6.4. Порядок написання курсової та контрольної роботи, їх здавання на кафедру, рецензування і захист робочій комісії кафедри

Завершена курсова робота захищається перед спеціальною комісією (у складі двох-трьох викладачів кафедри), що формується (визначається) кафедрою, за участю наукового керівника. Захисту передуює рецензування курсових робіт; до рецензування і іноді залучаються викладачі, аспіранти, а

також спеціалісти з виробництва.

Захист складається з короткої доповіді студента зі змісту роботи та відповідей на питання членів комісії.

Процес захисту курсових робіт має велике педагогічне значення, оскільки дає студентам досвід публічних виступів. Це досить важливо, якщо врахувати, що курсова робота готує студента до виконання і захисту щонайскладнішої і важливішої за своїм навчальним значенням завершальної дипломної (бакалаврської) роботи.

Окрім того, захищаючи курсову роботу, студент вчиться всебічно обґрунтовувати запропоновані шляхи розв'язання економічних завдань, а також глибоко осмислювати виконану роботу.

Контрольна робота як форма поточного контролю знань

Відповідно до навчальних планів студенти виконують контрольні роботи. До переваг написання контрольних робіт відносять: 1) повторення матеріалу по визначених темах; 2) самоперевірка студентом своїх знань.

Основна цінність контрольних робіт полягає в тому, що вони виконуються письмово, а це потребує чітких і ґрунтовних знань. При підготовці до робіт формуються навички точного, лаконічного та зрозумілого викладення. Проте ця форма не позбавлена недоліків.

Контрольна робота може тривати як протягом всього академічного заняття так і лише 15-20 хв. Проведення короткочасних письмових робіт дозволяє оперативно перевірити знання студентів, виявити недоліки в їх знаннях. Короткочасні роботи корисно проводити перед великою контрольною роботою, щоб оцінити і виявити недоліки в знаннях кожного студента по даній темі. Таким чином студенти звітуються за кожну тему курсу, а викладач отримує можливість спостерігати за якістю їх знань в динаміці. Метод експрес-контролю є перехідною формою до автоматизованого контролю за підготовкою студентів. Головною умовою застосування автоматизованого контролю є складання спеціальних програм – запитань.

Кожному викладачу облікових дисциплін необхідно скласти картки з

різними варіантами завдань для проведення контрольних робіт. Студентів слід на початку навчального року психологічно підготувати до виконання таких робіт.

Від студентів заочної форми навчання вимагається дотримання строків виконання та здачі контрольних робіт. При цьому викладач повинен виконати перевірку робіт в найкоротший термін. Перевірені роботи як можна скоріше повертаються студентам для того, щоб зроблені викладачем виправлення та зауваження студенти змогли обмірковувати, вивчити допущені помилки, доопрацювати контрольну роботу.

6.5. Види та порядок організації практики, стажування і написання, захист звіту про неї (нього)

Практика – це продовження навчального процесу безпосередньо на робочому місці в підприємстві. Залежно від конкретних завдань практика може бути навчальною, навчально-виробничою, виробничою, переддипломною та інших видів.

Навчальна практика. За своєю методикою навчальна практика наближається до звичайних практичних занять. Навчальна практика може проводитись в приміщенні навчального закладу. Навчальна практика студентів триває 4-5 тижнів і проводиться у два етапи: на першому - практиканти навчаються під керівництвом викладача кафедри, вивчають зміст первинних документів, аналізують їх і практикуються в їх складанні; на другому - вони самостійно заповнюють первинні документи та облікові реєстри.

Навчально-виробнича практика Навчально-виробнича практика передбачає її проходження як у навчальному закладі, так і в підприємстві. Такий порядок дає змогу студентам ефективніше використовувати час перебування в підприємстві, адже попередньо поставлені завдання опрацьовуються в аудиторії. До її завдання входить: навчання студентів основних прийомів облікової роботи, ознайомлення їх з організаційними

формами і технічними засобами обліку, надання попереднього уявлення про характер підприємства, на якому буде проводитись виробнича практика.

Виробнича практика. Виробнича практика дає змогу студентам отримати практичні знання та навички роботи за обраним фахом, сприяє перевірці та закріпленню отриманих теоретичних знань. Під час виробничої практики студентів направляють на конкретні підприємства для роботи обліковцями у бригадах (3-4 тижні) і помічниками бухгалтерів відділень - 5-6 тижнів. Студенти, як правило, працюють на двох-трьох робочих місцях в ролі обліковців. Виробничу практику, що проводиться в підприємстві, можна поділити на три стадії: ознайомлення зі структурою облікового апарату, стосунками між підрозділами та організаційно-виробничими умовами діяльності підприємства; виконання студентом конкретних облікових функцій в бухгалтерії; складання звіту про виконані студентом практичні роботи, міститься аналіз діючих в підприємстві методів та форм обліку і пропозиції щодо покращення його організації обліку.

Переддипломна практика. Основною метою переддипломної практики є надання змоги студентам зібрати матеріали для написання дипломної або дипломної магістерської роботи. Студенти після визначення теми дипломної роботи, а також місця проходження переддипломної практики повинні самостійно вивчати досліджувану проблему. Студент повинен показати достатній рівень знань за темою своєї роботи. Це дасть йому змогу отримати достатню інформацію, яка необхідна для написання якісної дипломної або дипломної магістерської роботи.

Контроль за проходженням практики здійснюють керівники практики від ВНЗ і підприємства. Керівник практики від ВНЗ оцінку її якості, із врахуванням трудової дисципліни студента і його працьовитості.

Керівник практики від підприємства дає оцінку роботи практиканта та завіряє його щоденник. На роботу кожного студента складають короткий відгук (характеристику), у якому вказують: як виконано програму практики, як студент ставився до завдань, які йому доручалися, та наскільки він оволодів

навиками ведення обліку, чи не порушував трудової дисципліни, чи брав участь у науково-дослідній та громадській роботі.

Підсумкова оцінка за результатами практики виставляється у ВНЗ.

У звіті надається загальна характеристика підприємства та робочих місць, на яких працював студент. Особлива увага звертається на характеристику технологічних процесів і сучасного обладнання, тим більше, якщо виробничі процеси цілком або частково автоматизовані.

Письмовий звіт разом з додатками, щоденником проходження практики і характеристикою, подається на рецензування керівнику практики від навчального закладу. Звіт повинен містити відомості про виконання студентом усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, мати розділи з питання охорони праці, висновки та пропозиції, список використаної літератури та інші. Письмовий звіт разом із щоденником і характеристикою подається на рецензування керівнику практики від навчального закладу.

Практикант надає письмовий звіт і захищає його перед комісією, до складу якої входять викладачі кафедри. Звіт з практики захищається із проставленням диференційованої оцінки в комісії, призначеній завідуючим кафедри. Комісія приймає залік у студентів в останні дні проходження практики або протягом десяти днів семестру, який починається після її проходження.

Питання для самоконтролю

1. Що таке курсова робота і з якою метою вона виконується ?
2. Що передбачає процес виконання курсової роботи ?
3. В чому полягає основна мета виконання курсових робіт ?
4. Які завдання має виконати студент під час написання курсової роботи у сфері обліково-аудиторських дисциплін ?
5. Яке спрямування повинна мати курсова робота ?
6. Якою має бути тематика курсових робіт ?
7. Хто і за яких умов складає та затверджує план курсової роботи ?
8. Якими є літературні джерела і нормативні акти для написання курсової

9. роботи ?
10. Яким чином здійснюється відбір літературних джерел та нормативних актів для курсової роботи ?
11. Як правильно студентові опрацювати літературні джерела ?
12. Як потрібно застосовувати комп'ютерну техніку з метою виконання курсової роботи ?
13. В чому полягає процес захисту курсової роботи ?
14. Що відносять до переваг написання контрольних робіт ?
15. В чому полягає основна цінність контрольних робіт ?
16. Що передбачає письмова контрольна робота для студентів денної форми навчання ?
17. Які стадії підготовки і захисту контрольних робіт передбачені для студентів заочної форми навчання ?
18. Дайте визначення терміну “практика” і перелічіть види практики.
19. Розкажіть, будь ласка, про навчальну та навчально-виробничу практики.
20. Охарактеризуйте як має проходити виробнича практика студентів.
21. За яким сценарієм має відбуватись переддипломна практика і що це дасть студентові-дипломникові ?
22. Як здійснюється контроль за процесом проходження практики студентами ?
23. Хто і як здійснює підсумкову оцінку за результатами практики ?
24. Розкажіть про технологію підготовки, написання і захисту звітів про практику студентами.

Тести до теми 6.

1. Тематика курсових, дипломних (магістерських) робіт коригується кафедрами раз на
 - а) рік;
 - б) два роки;

в) три роки;

г) п'ять років.

2. Залежно від конкретних завдань практика може бути:

а) виробничою, навчально-виробничою та інших видів;

б) навчальною, переддипломною та інших видів;

в) відповіді а) і б) правильні.

3. Ознайомлення зі структурою облікового апарату, взаємовідносини між підрозділами підприємства та організаційно-виробничими умовами його діяльності, виконання конкретних облікових функцій в бухгалтерії, складання звіту відноситься до:

а) виробничої практики;

б) навчальної практики;

в) переддипломної практики;

г) стажування.

4. Хто зобов'язаний кожного дня оцінювати якість виконаної роботи практикантом ?

а) Керівник практики від навчального закладу;

б) Керівник практики від підприємства;

в) Практикант;

г) Начальник відділу кадрів.

5. Функціями практиканта є:

а) ознайомлення з програмою практики, сумлінне виконання завдань, ретельне в правдиве заповнення щоденнику проходження практики;

- б) контроль за забезпеченням нормальних умов праці, контроль за підготовленістю бази для практики;
- в) організація науково-дослідної роботи та систематичний контроль за виконанням програми практики;
- в) попередні відповіді неправильні.

6. Найважливішим критерієм вибору теми курсової роботи є:

- а) наявність джерел інформації для розкриття відповідної теми;
- б) вказівка керівника роботи або іншого викладача;
- в) актуальність теми.

7. Практика, яка передбачає її проходження як у навчальному закладі, так і на підприємстві, – це:

- а) навчальна практика;
- б) навчально-виробнича практика;
- в) асистентська практика.
- г) стажування.

8. Програма практичної підготовки майбутніх фахівців та строки її проведення визначаються

- а) Міністерством освіти і науки України;
- б) навчальним планом навчального закладу;
- в) безпосередньо практикантом;
- г) підприємством.

9. Залежно від конкретних завдань практика може бути:

- а) виробничою, навчально-виробничою та інших видів;
- б) навчальною, переддипломною та інших видів;
- в) відповіді а) і б) правильні.

10. Тематика курсових, дипломних (магістерських) робіт коригується кафедрами раз на

- а) п'ять років.
- б) три роки;
- в) два роки;
- г) один рік.

11. Достовірність висновків, висловлених у курсовій роботі підтверджується вивченням

- а) джерел літератури;
- б) практичного досвіду;
- в) додатків;
- г) відгуку наукового керівника.

12. Курсова робота захищається на засіданні

- а) спеціалізованої вченої ради;
- б) ДЕК;
- в) ВАК;
- г) комісії кафедри.

13. Сума набраних студентом балів у визначений період за різнобічну діяльність в опануванні дисциплін, яка виступає кількісним показником якості його роботи в порівнянні найбільш можливою кількістю балів і в зіставленні з

результатами однокурсників – це:

а) результати тестування;

б) рейтинг;

в) оцінка;

г) результативність.

14. Оцінка у 75 балів за шкалою нашого університету відповідає оцінці за шкалою ECTS.

а) А;

б) С;

в) Е;

г) FХ.

Тема 7. Підготовка і публікації наукових фахових статей, тез доповідей, відгуків, рецензій

План

- 7.1. Вимоги, новизна і підготовка до друку статей у наукових фахових виданнях.
- 7.2. Формування, зміни і доповнення до Переліку МОНмолодьспорту України щодо наукових фахових видань.
- 7.3. Написання тез доповіді і підготовка її презентації на науковій конференції.
- 7.4. Відгук на наукову публікацію та послідовність його написання.
- 7.5. Підготовка рецензії на наукову монографію, статтю, тези.

7.1. Вимоги, новизна і підготовка до друку статей у наукових фахових виданнях

Спеціалізовані вчені ради **приймають до захисту докторські дисертації** у формі рукопису лише за наявності такої обов'язкової кількості публікацій.

1. **У галузі гуманітарних та суспільних наук** – індивідуальної монографії здобувача обсягом не менше 10 облікове-видавничих аркушів, яка містить власні результати досліджень здобувача, а також публікацій за темою дисертації у вигляді **не менше 20 статей** у наукових провідних фахових журналах України або інших країн, перелік яких затверджує МОНмолодьспорту України. Монографія та статті на момент прийняття дисертації до захисту мають бути опубліковані, причому більшість публікацій – без співавторів.

2. **У галузі природничих і технічних наук** – не менше 15 публікацій основного змісту дисертації у вигляді статей у наукових фахових виданнях України або інших країн, перелік яких затверджує МОНмолодьспорту України і які на момент прийняття дисертації до захисту вийшли друком, причому не менше 5 з них – без співавторів.

МОНмолодьспорту України визначено таку мінімальну кількість та обсяг публікацій **основного** змісту дисертацій **на здобуття наукового ступеня кандидата наук.**

Мінімальна кількість публікацій становить **не менше трьох статей** основного змісту дисертації у вигляді статей у наукових фахових виданнях України або інших країн, перелік яких затверджує МОНмолодьспорту України.

Як публікації зараховуються лише ті статті в наукових фахових виданнях, які на момент прийняття дисертації до захисту вийшли з друку.

Більшість публікацій здобувача має бути без співавторів. До статей без співавторів прирівнюються розділи монографій, підручників, навчальних посібників, написані здобувачем особисто.

Певні труднощі у авторів виникають при визначенні обсягу праць, що зумовлено недостатнім знанням основних одиниць обчислення наукової інформації, поширюваних засобами друку. До основних з них належать: авторський аркуш, друкований аркуш, обліково-видавничий аркуш.

Авторський аркуш – одиниця обліку друкованого твору, що береться для обрахунку праці авторів, перекладачів, редакторів тощо. Дорівнює він 40 000 друкованих знаків прозового тексту (букв, цифр, розділових знаків тощо, враховуючи також проміжки між словами та неповні кінцеві рядки за повні), 22–23 сторінкам машинописного українського тексту, 700 рядкам віршованого тексту або 3 000 см³ ілюстрованого чи рекламного матеріалу. В авторських аркушах визначається обсяг рукопису у видавничому договорі.

Обліково-видавничий аркуш, – це одиниця обліку друкованого твору, що дорівнює, як і авторський аркуш, 40 000 друкованих знаків прозового тексту, 700 рядкам віршованого тексту, або 3000 см² ілюстрованого чи рекламного тексту.

Кожному науковцеві слід систематично вести облік власних публікацій у картотеці, списку або комп'ютерному банку даних за особливими правилами бібліографічного списку або за схемою: назва праці; характер роботи; вихідні дані; обсяг в обліково-видавничих аркушах; співавтори.

Наукова стаття – один із основних видів публікацій. Вона містить виклад проміжних або кінцевих результатів наукового дослідження, висвітлює конкретне окреме питання за темою дисертації, фіксує науковий пріоритет автора, робить її матеріал надбанням фахівців.

Наукова стаття подається до редакції в завершеному вигляді відповідно до вимог, які публікуються в окремих номерах журналів або збірниках у вигляді пам'ятки авторам.

Оптимальний обсяг наукової статті – 6–12 сторінок (0,5–0,7 друк. арк.).

Рукопис статті, як правило, має містити повну назву роботи, прізвище та ініціали автора(ів), анотацію (на окремій сторінці), список використаної літератури.

Стаття має просту структуру, її текст, як правило, не поділяється на розділи і підрозділи.

Умовно в тексті статті можна виділити такі структурні елементи.

1. Вступ – постановка наукової проблеми, її актуальність, зв'язок з найважливішими завданнями, що постають перед Україною, значення для розвитку певної галузі науки або практичної діяльності (1 абзац або 5–10 рядків);

2. Основні (останні за часом) дослідження і публікації, на які спирається автор; сучасні погляди на проблему; труднощі при розробці даного питання, виділення невирішених питань у межах загальної проблеми, котрим присвячена стаття (0,5–2 сторінки машинописного тексту через два інтервали);

3. Формулювання мети статті (постановка завдання) – висловлюється головна ідея даної публікації, яка суттєво відрізняється від сучасних уявлень про проблему, доповнює або поглиблює вже відомі підходи; звертається увага на введення до наукового обігу нових фактів, висновків, рекомендацій, закономірностей або уточнення відомих раніше, але недостатньо вивчених. Мета статті впливає з постановки наукової проблеми та огляду основних публікацій з теми (1 абзац, або 5–10 рядків).

4. Виклад змісту власного дослідження – основна частина статті. В ній

висвітлюються основні положення і результати наукового дослідження, особисті ідеї, думки, отримані наукові факти, виявлені закономірності, зв'язки, тенденції, програма експерименту, методика отримання та аналіз фактичного матеріалу, особистий внесок автора в досягнення і реалізацію основних висновків тощо (5–6 сторінок).

5. Висновок, в якому формулюється основний умовивід автора, зміст висновків і рекомендацій, їх значення для теорії і практики, суспільна значущість; коротко накреслюються перспективи подальших розвідок з теми (1/3 сторінки).

7.2. Формування, зміни і доповнення до Переліку МОНмолодьспорту України щодо наукових фахових видань

Статті наукового характеру друкуються переважно в наукових збірниках або журналах.

Науковий журнал – журнал, що містить статті та матеріали досліджень теоретичного або прикладного характеру, призначений переважно фахівцям певної галузі науки. За цільовим призначенням наукові журнали поділяють на: науково-теоретичні, науково-практичні та науково-методичні.

Особливе значення наукові статті мають для здобувача наукового ступеня доктора чи кандидата наук. Крім зазначених, **вони мають відповідати ще й таким вимогам:**

1. Статті мають публікуватись у **провідних наукових фахових журналах** та інших періодичних **наукових фахових виданнях**, їх перелік затверджує МОНмолодьспорту України при дотриманні таких вимог:

- наявність у складі редакційної колегії не менше п'яти докторів наук з відповідної галузі науки, серед яких обов'язково мають бути штатні працівники наукової установи, організації чи вищого навчального закладу, що видає журнал (періодичні видання);

- журнали підписуються до друку виключно за рекомендацією вченої

ради наукової установи (організації чи вищого навчального закладу), що його видає, про що зазначається у вихідних даних;

- тираж не менше ніж 100 примірників;
- повне дотримання вимог до редакційного оформлення періодичного видання згідно з державними стандартами України;
- наявність журналу (періодичного видання) у фондах бібліотек України, перелік яких затверджено МОНмолодьспорту України.

2. Публікація не більше однієї статті здобувача за темою дисертації в одному випуску (номері) журналу (або іншого друкованого видання).

Не зараховуються праці, в яких немає повного опису наукових результатів, що засвідчує їх достовірність, або в яких повторюються результати, опубліковані раніше в інших наукових працях, що входять до списку основних.

Нині МОНмолодьспорту України затвердив понад 100 журналів і майже 200 збірників наукових праць з економіки. Серед них, зокрема:

Збірники наукових праць:

1. Аграрний вісник Причорномор'я. Серія: економічні науки (Одеський державний сільськогосподарський інститут), 10.11.99.
2. Вісник Донецького університету. Серія “Економіка і право”, 09.06.99.
3. Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Серія “Економічні науки”, 09.06.99.
4. Вісник Львівського державного аграрного університету. Серія: Економіка АПК, 10.11.99.
5. Вісник Львівського університету. Серія економічна.

Журнали:

1. Актуальні проблеми економіки (ВНЗ “Національна академія управління”), 10.12.03.
2. Бухгалтерський облік і аудит, 09.06.99.
3. Вісник Вінницького державного технічного університету, 08.09.99.

4. Вісник аграрної науки Причорномор'я (Миколаївський аграрний університет Міністерства аграрної політики України), 15.01.03.

5. Вісник аграрної науки, 09.06.99.

МОНмолодьспорту України своїми постановами періодично вносить зміни і доповнення до Переліку наукових фахових видань на основі періодичного аналізу їхнього змісту та дотримання основних вимог до цих видань.

7.3. Написання тез доповіді і підготовка її презентації на науковій конференції

Формами висвітлення підсумків наукової роботи є також тези, доповіді, матеріали конференцій, конгресів, симпозіумів, семінарів, шкіл тощо. Вони є свідченням **апробації дисертаційної** роботи і належать до опублікованих праць, які **додатково** відображають наукові результати дисертації. Слід враховувати, що апробація матеріалів дисертації на наукових конференціях, конгресах, симпозіумах, семінарах, у школах тощо є **обов'язковою**.

Тези (гр. *thesis* – положення, твердження) – це коротко, точно, послідовно сформульовані основні ідеї, думки, положення наукової доповіді, повідомлення, статті або іншої наукової праці.

Тези доповіді – це опубліковані до початку наукової конференції (з'їзду, симпозіуму) матеріали попереднього характеру, що містять виклад основних аспектів наукової доповіді, Вони фіксують науковий пріоритет автора, містять матеріали, не викладені в інших публікаціях.

Рекомендований обсяг тез наукової доповіді – 2–3 сторінки машинописного тексту через 1,5–2 інтервали. Можливий виклад однієї тези.

Схематично структура тез наукової доповіді має такий вигляд: теза – обґрунтування – доказ – аргумент – результат – перспективи.

При підготовці тез наукової доповіді слід дотримуватися таких правил:

- у правому верхньому куті розміщують прізвище автора та його ініціали; при необхідності вказують інші дані, які доповнюють відомості про автора (студент, аспірант, викладач, місце роботи або навчання);

- назва тез доповіді коротко відображає головну ідею, думку, положення (2–5 слів);

- виклад суті доповіді здійснюється за такою послідовністю тез: актуальність проблеми; стан розробки проблеми (перелічуються вчені, які зверталися до розробки цієї проблеми); наявність проблемної ситуації; необхідність у її вивченні, вдосконаленні з огляду на сучасний стан її розробки, втілення; основна ідея, положення, висновки дослідження, якими методами це досягається; основні результати дослідження, їх значення для розвитку теорії та (або) практики.

Посилання на джерела, цитати в тезах доповіді використовуються рідко. Допускається опускати цифровий, фактичний матеріал.

Формулювання кожної тези починається з нового рядка. Кожна теза містить самостійну думку, що висловлюється в одному або кількох реченнях. Виклад суті ідеї чи положення здійснюється без наведення конкретних прикладів.

Виступаючи на науковій конференції (з'їзді, симпозіумі), можна посилатися на опубліковані тези доповіді і спинитися на одній із основних (дискусійних) тез.

Зазначимо, що будь-які матеріали будь-яких конференцій, видані у будь-який період, належать до опублікованих праць, які лише **додатково** відображають наукові результати дисертації, тобто засвідчують **апробацію** результатів дисертації або підтверджують їх **впровадження**, висвітлюють певні процеси їх отримання.

7.4. Відгук на наукову публікацію та послідовність його написання

Відгук – це критична оцінка кого або чого-небудь.

В науковій сфері існують відгуки:

а) на магістерську (дипломну) роботу, написаний науковим керівником. В цьому відгуку міститься оцінка актуальності теми, визначення мети і об'єкта дослідження, стислий виклад змісту роботи; встановлюється практичне значення одержаних результатів, та рівень їх реалізації; визначаються недоліки роботи і робиться загальний висновок щодо її змісту й оформлення та їх відповідності вимогам Міністерства освіти і науки України, а також на яку кваліфікацію і за якою спеціальністю заслуговує автор магістерської (дипломної) роботи. Обсяг такого відгуку 1-2 сторінки;

б) на кандидатську (докторську) дисертацію, написаний науковим керівником (консультантом). Порівняно з відгуком на магістерську (дипломну) роботу відгук на дисертацію більш об'ємний і розширений, зокрема в ньому вказується наукова новизна, здобутки автора у науці; відзначається рівень апробації дисертації;

в) провідної організації, підписаний фахівцями із відповідної спеціальності (серед яких повинен бути доктор наук);

г) офіційних опонентів;

д) на автореферат дисертації від неофіційних опонентів (провідних вчених) із відповідної спеціальності.

7.5. Підготовка рецензії на наукову монографію, статтю, тези

Систематизацію результатів дослідження в науковій праці вважають лише тоді закінченою, коли проведено рецензування її, тобто зроблено критичну оцінку. У зв'язку з цим студенту необхідно навчитися писати рецензії на наукові реферати, статті, монографії, звіти про НДР.

Зрозумілість і точність – незмінна вимога до мови **рецензії**. Мова рецензента, який розбирає переваги і недоліки наукової праці, повинна свідчити не тільки про грамотність та вміння висловлювати свою думку, а й також про його культуру і знання питань теми дослідження.

Особливу увагу в рецензії приділяють доказовій оцінці. Аргументоване вивчення, обґрунтований висновок – необхідні умови кваліфікованої рецензії. Недоліки в аргументації часто пов'язані з трудомісткістю обґрунтування наукової цінності твору. Через це при оцінці переваг та недоліків наукової праці слід застосовувати різного роду розрахунки, статистичні показники, нормативні дані та ін.

Орієнтовний план рецензії наукової праці з економічного дослідження

Заголовок	Рецензія на _____ (назва твору та прізвище автора)
Вступ	Розглядається актуальність теми дослідження, виходячи із напрямів соціального і економічного розвитку підприємств в умовах ринкових відносин. Вказуються, які питання висунуті на дослідження, об'єкти, методика дослідження. Наводиться критична оцінка змісту цих питань.
Основна частина	Вказується гіпотеза дослідження, аналізується система її доказів, апробація та експериментальна перевірка добутих результатів, можливість впровадження їх у практику, перевіряється обґрунтованість пропозицій та висновків, що містяться у науковій праці. Обов'язково зазначають достовірність результатів дослідження, їх наукову новизну та практичну цінність, економічну ефективність впровадження в практику наукових рекомендацій автора. У рецензії зазначають також, наскільки автор володіє стилем викладення наукової праці, додержання єдності змісту і форми праці. Особливу увагу звертають на правильність застосування стандарту щодо оформлення наукової праці (нумерація розділів, підрозділів, пунктів, таблиць, схем, графіків, додатків).
Висновок	Формулюють висновки рецензента, наскільки автором наукової праці досягнуто мету дослідження і чи слід продовжувати в подальшому дослідження цієї проблеми в цілому чи її окремої частини, можливості широкого впровадження добутих результатів у галузях національної економіки.

Не допускається в рецензії наукової праці переповідати зміст,

необґрунтовано захвалювати або недооцінювати її наукове значення. Слід наводити посилання на конкретні сторінки праці, що рецензується, вказувати на позитивні та негативні сторони праці.

Особливу увагу в рецензії слід звертати на додержання автором стандартів, а саме з приводу оформлення наукового твору. Необхідно при цьому вказати конкретно номер державного стандарту, який було порушено і в чому саме.

Висвітлюючи питання літературного викладу матеріалу, в рецензії слід зазначити, як автор володіє науковим стилем. При цьому конкретно вказати на додержання термінології цієї науки, формулювання економічних категорій, поданих у науковому творі.

Архітектура рецензії включає в себе заголовок, вступ, основну частину та висновок.

Питання для самоконтролю

1. Які вимоги висуваються до докторських дисертацій в галузі гуманітарних і суспільних наук ?
2. Що потрібно для того, щоб захистити докторську дисертацію в галузі природничих і технічних наук ?
3. Скільки потрібно мати наукових фахових статей для того, щоб захистити кандидатську дисертацію ?
4. Що таке “авторський аркуш”, “умовний друкований аркуш” ?
5. Що Ви розумієте під терміном “обліково-видавничий аркуш” ?
6. Охарактеризуйте поняття “наукова стаття”.
7. Яким має бути оптимальний обсяг наукової статті ?
8. Розкажіть, будь ласка, про структурні елементи наукової статті.
9. Якими є вимоги до наукових фахових статей ?
10. Які публікації не зараховують до списку наукових праць здобувача наукового ступеня ?
11. Який орган державної виконавчої влади України затверджує наукові журнали і збірники наукових праць як наукові фахові видання ?

12. Що таке апробація дисертаційної роботи ?
13. Охарактеризуйте суть і вимоги до тез доповідей.
14. Яких основних правил слід дотримуватись при підготовці тез наукової доповіді ?
15. Дайте визначення терміну “відгук”.
16. Які види відгуків Ви знаєте ?
17. Як правильно підготувати рецензію на наукову монографію, статтю, тези ?
18. Розкажіть, будь ласка, про структуру рецензії на наукову працю.

Тести до теми 7.

1. Рекомендований обсяг тез наукової доповіді – ... сторінок машинописного тексту через 1,5-2 інтервали.
 - а) 5-10;
 - б) 5-8;
 - в) 2-3;
 - г) 1-2.
2. Погляд автора на свою працю або полеміка з авторами в критичних статтях – це
 - а) автореферат;
 - б) диспут;
 - в) відзив
 - г) авторецензія.
3. Скорочене викладення змісту науково-літературного твору з основними фактичними відомостями та висновками – це

- а) реферат;
- б) доповідь;
- в) анотація
- г) рецензія

4. З яких частин складається доповідь ?

- а) вступ та основна частина;
- б) вступ, основний текст, висновки;
- в) основна частина та висновки.
- г) вступ, основна частина, висновки, список використаної літератури.

5. Які частини має реферат ?

- а) основна частина та висновок;
- б) заголовок та аналітична частина;
- в) основна та довідкова частини.

6. Прогноз розвитку з певної проблематики, що стосується досліджуваної теми викладено

- а) в висновках доповіді;
- б) в основній частині доповіді;
- в) в заголовку доповіді.

7. Оптимальна кількість написаних доповідей чи рефератів з певної початкової дисципліни

- а) 1-2 рази в рік;
- б) 1-2 рази в семестр;

в) один раз на місяць

г) один раз на тиждень.

8. Які критерії оцінюються у відгуку ?

а) зовнішній вигляд викладача та студентів;

б) способи контролю студентів з боку викладача;

в) ставлення студентів до викладача.

9. Наклад монографії, якщо вона захищається як докторська дисертація, повинен складати ... примірників.

а) 100;

б) 200;

в) 300;

г) 500.

10. Обсяг монографії, якщо вона захищається як докторська дисертація в галузі економічних наук, повинен становити не менше ... обліково-видавничих аркушів.

а) 5;

б) 10;

в) 15;

г) 20.

11. Обсяг основного тексту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук повинен складати не менше ... авторських аркушів.

а) 11-13;

б) 15-17;

в) 17-19;

г) 19-21.

12. Для кандидатської дисертації автореферат (без урахування обкладинки і анотацій) становить ... авторського аркуша (... сторінки друкованого тексту).

а) 0,4-0,6 (6,5-9,5);

б) 0,5-0,7 (8-11);

в) 0,6-0,8 (9,5-12,5);

г) 0,7-0,9 (11-14).

13. Оптимальний обсяг наукової статті ... сторінок.

а) 6-12;

б) 5-10;

в) 4-8;

г) 3-6.

14. Мінімальна кількість публікацій (у фахових виданнях) для захисту кандидатської дисертації дорівнює –

а) 7;

б) 5;

в) 4;

г) 3.

15. Рекомендований обсяг тез наукової доповіді – ... сторінок машинописного тексту через 1,5-2 інтервали.

а) 5-10;

б) 5-8;

в) 2-3;

г) 1-2.

16. Текст анотацій має бути лаконічним, доступним читачам і не перевищувати ... знаків (... слів).

а) 700 (100);

б) 600 (85);

в) 500 (70);

г) 400 (55).

17. Обсяг наукової монографії має бути не менше ... обліково-видавничих аркушів.

а) 5;

б) 10;

в) 15;

г) 20.

18. Авторський аркуш дорівнює ... друкованих знаків прозового тексту.

а) 30000;

б) 40000;

в) 50000;

г) 60000.

19. Обсяг наукової доповіді становить ... сторінок.

- а) 4-6;
- б) 6-8;
- в) 8-10;
- г) 8-12.

20. Не є вимогою до рецензії:

- а) наукова об'єктивність;
- б) повнота відображення;
- в) неупередженість рецензента.

21. Позначення розділів, параграфів і їхні порядкові номери пишуться в одному рядку із заголовком, причому в кінці крапка

- а) ставиться;
- б) інколи ставиться;
- в) ставиться в крайньому випадку;
- г) не ставиться.

22. Коротке викладення та аналіз прочитаної книги або статті – це:

- а) анотація;
- б) рецензія;
- в) доповідь
- г) реферат

23. Наукове повідомлення складається із ... сторінок.

- а) 2-4;

б) 3-5;

в) 4-6;

г) 5-7.

24. Обсяг наукової доповіді становить ... сторінок.

а) 4-6;

б) 6-8;

в) 8-10;

г) 8-12.

25. Тривалість доповідей на конференціях та інших формах семінарських занять не повинна перевищувати ... - ... хвилин.

а) 5-7;

б) 7-10;

в) 10-15;

г) 15-20.

Тема 8. Узагальнення, оцінка ефективності і якості науково-дослідної роботи (НДР) та звітність про цю роботу

План

- 8.1. Узагальнення даних про науково-дослідну роботу та апробація результатів завершених наукових досліджень.
- 8.2. Оцінка ефективності і якості НДРС.
- 8.3. Структура і основні сегменти звітів кафедри, факультету, вищого навчального закладу (ВНЗ) III-IV рівнів акредитації про НДР.
- 8.4. Підведення підсумків НДР та нагородження студентів-науковців, наукових співробітників, викладачів, аспірантів, докторантів.

8.1. Узагальнення даних про науково-дослідну роботу та апробація результатів завершених наукових досліджень

Здійснена вченими відповідна науково-дослідницька робота (НДР) має бути у визначені терміни узагальнена. Такі терміни можуть бути встановлені заздалегідь (наприклад, кінець місяця, кварталу, календарного або навчального року).

Узагальнення даних про виконану НДР може бути проміжним або остаточним. Для прикладу, науково-дослідницька тема кафедри розрахована на три роки (з 1 січня 2011 р. до 31 грудня 2013 року). Визначено три стадії виконання НДР: перша (проміжна – до 31 грудня 2011 р.), друга (проміжна – до 31 грудня 2012 р.) і третя (остаточна – до 31 грудня 2013 р.). На перших двох стадіях має бути поданий проміжний письмовий звіт про виконану роботу до 10 сторінок кожний, а на третій стадії – остаточний звіт про виконану роботу за відповідною науково-дослідницькою темою на 80-100 сторінок, а деколи і більше.

Основні положення виконаної науково-дослідницької теми мають бути апробовані (тобто схвалені, підтримані, перевірені) під час наукових і науково-

практичних конференцій, семінарів. Про це має бути сказано у вступі про виконану науково-дослідницьку тему.

У цьому звіті повинні бути умовні скорочення, вступ, 3-7 розділів, висновки до кожного з розділів, загальні висновки, перелік використаних джерел, додатки. У самому тексті звіту про виконану науково-дослідну тему обов'язково розміщують таблиці та рисунки, роблять посилання на наукові джерела вітчизняних та зарубіжних авторів.

8.2. Оцінка ефективності і якості НДРС

Науково-дослідна робота студентів (НДРС) повинна досягати відповідної ефективності, тобто за результатами цієї роботи мають бути:

- написані студентські наукові роботи, статі до наукових фахових видань, тези доповідей на наукових і науково-практичних конференціях, проблемних групах, наукових гуртках і т. д.;

- організовані доповіді та виступи студентів на різних студентських наукових заходах;

- проведені наукові семінари, диспути за напрямками підготовки і за спеціалізаціями студентів.

Ефективність НДРС може визначатись в абсолютних і відносних показниках, зокрема:

- кількість студентів, які беруть участь в науковій роботі;

- % студентів в групі, курсі, спеціальності, факультеті, які беруть участь в НДРС;

- кількість студентів, які виконують держбюджетні та господарсько-договірні дослідження;

- % студентів, які беруть участь в таких дослідженнях;

- кількість студентів, які виконували дипломні та магістерські роботи, де є наукова новизна, а також із використанням персональних комп'ютерів;

- % студентів, які виконували дипломні та магістерські роботи до

загальної кількості студентів, які беруть участь в науковій роботі;

- кількість студентів, які виконували дипломні та магістерські роботи, де є наукова новизна, а також із використанням персональних комп'ютерів;

- кількість студентів, що брали участь у наукових конференціях, у тому числі в інших ВНЗ;

- кількість студентів, що брали участь у Всеукраїнських конкурсах студентських наукових робіт;

- кількість студентів, що брали участь у Всеукраїнських конкурсах дипломних та магістерських робіт;

- кількість статей, тез, доповідей, опублікованих за участю студентів, в тому числі ними самостійно.

До показників якості науково-дослідної роботи студентів можна зарахувати відсоток або кількість студентів, які були відзначені і отримали нагороди за свою студентську наукову роботу, осіб,

в тому числі:

- відсоток або кількість студентів, що відзначені грамотами і цінними подарунками за результатами студентських наукових конференцій;

- відсоток або кількість студентів-переможців за результатами першого і другого турів студентських олімпіад;

- відсоток або кількість студентів-переможців у конкурсах дипломних та магістерських робіт за результатами першого і другого турів і т. д.

Отримавши дані про ефективність та якість НДРС, необхідно їх порівняти в розрізі груп, курсів, спеціальностей, кафедр, факультетів та вищих навчальних закладів. Це дасть змогу визначити кращих у науково-дослідній роботі студентів, нагородити їх та узагальнити здобутий досвід з метою його поширення.

8.3. Структура і основні сегменти звітів кафедри, факультету, вищого навчального закладу (ВНЗ) III-IV рівнів акредитації про НДР

В кінці кожного календарного року кафедри, факультети, вищі навчальні заклади (ВНЗ) III-IV рівнів акредитації готують звіти про науково-дослідну діяльність за звітний рік. Водночас, із звітами формують і плани на наступний за звітним рік.

У звітах кафедри, факультету, вищого навчального закладу відображають показники наукової та науково-технічної діяльності, зокрема:

- чисельності наукових, науково-педагогічних кадрів (в тому числі докторів та кандидатів наук);

- обсягу підготовки науково-педагогічних кадрів (кількість докторантів, аспірантів, здобувачів та захищених ними кандидатських і докторських дисертацій);

- фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) (обсяг фінансування за рахунок Державного бюджету або коштів замовників, від міжнародних фондів (у тис. грн.), а також кількість робіт або грантів);

- обсягу виконаних НДДКР (кількість закінчених робіт, з них впроваджені у виробництво, навчальний процес; кількість поданих і отриманих заявок на видачу охоронних документів, кількість винахідників);

- кількість виданих наукових праць (одиниць) та їхній обсяг (умовних друкованих аркушів);

- кількість проведених конференцій, семінарів, а також участь науковців у конференціях, семінарах інших ВНЗ України та країн світу;

- творчі зв'язки (з іншими ВНЗ України, Європи, світу, а також з підприємствами, організаціями, закладами; філіями кафедри);

- наукова робота студентів (кількість студентів, що беруть участь у науковій роботі (в тому числі в теоретичних семінарах, наукових гуртках,

проблемних групах, економічних лабораторіях, інших формах; при виконанні держбюджетних та господарсько-договірних дослідженнях; під час підготовки дипломних і магістерських робіт дослідницького характеру);

- кількість студентів, що брали участь в олімпіадах (перші та другі тури), в наукових конференціях, у конкурсах наукових, дипломних і магістерських робіт, з них: кількість студентів, що одержали нагороди;

- кількість опублікованих статей, тез доповідей за участю студентів, з них: самостійно.

У планах на наступний за звітним рік кафедри, факультети, вищі навчальні заклади (ВНЗ) III-IV рівнів акредитації відображають таку інформацію:

- план проведення наукових та науково-технічних заходів;

- план проведення міжнародних, всеукраїнських та внутріуніверситетських наукових конференцій молодих вчених і студентів;

- план видання наукових монографій (індивідуальних (одноосібних) або колективних);

- план науково-дослідних робіт, які виконуватимуться в межах другої половини робочого дня професорсько-викладацьким складом.

8.4. Підведення підсумків НДР та нагородження студентів-науковців, наукових співробітників, викладачів, аспірантів, докторантів

Підведення підсумків науково-дослідної роботи вищих навчальних закладів (ВНЗ) здійснюється, в основному, на останньому у звітному році засіданні науково-технічної ради відповідного ВНЗ.

На цьому засіданні заслуховують:

- звіти деканів факультетів, директорів територіальних відокремлених структурних підрозділів, керівників наукових підрозділів, голови Ради молодих вчених та голови студентського наукового товариства про підсумки наукової і науково-технічної діяльності за звітний рік;

- звіти наукових керівників (відповідальних виконавців) про завершені науково-дослідні роботи або їхні етапи, які виконуються (виконувались) за рахунок коштів загального фонду державного бюджету та замовників;

- зведений звіт про наукову і науково-технічну діяльність ВНЗ за звітний рік, який оголошує проректор з наукової роботи або начальник науково-дослідної частини;

- план наукової та науково-технічної діяльності ВНЗ на наступний за звітним рік.

Крім цього, на дане засідання може бути представлений рейтинг наукової і науково-технічної діяльності університету (інституту, академії) за звітний рік в розрізі факультетів, кафедр, окремих підрозділів (територіальних, наукових), а також рейтинги професорів і докторів наук, доцентів та кандидатів наук.

Нагородження студентів-науковців, їхніх наукових керівників проводять, переважно, під час Днів науки щорічно у середині квітня. Наукових співробітників, викладачів, аспірантів, докторантів нагороджують в кінці року, під час Днів науки у середині квітня або ж у жовтні в переддень Всесвітнього дня учителя. Нагородження може здійснюватись грамотами, цінними подарунками, подяками, грошовими преміями.

Заохочення студентів-науковців, наукових співробітників, викладачів, аспірантів, докторантів до написання (виконання) наукових робіт можна здійснювати в наступних формах:

- зарахування студентської наукової роботи, як курсової або індивідуального наукового дослідження (ІНДЗ), а також як одного із поточних модулів за однією із навчальних дисциплін за вказівкою завідувача кафедрою, проською наукового керівника або за вибором самого студента;

- відрядження студента для участі в другому турі Всеукраїнського

конкурсу студентських наукових робіт або студентської наукової конференції;
- нагородження або грошовою премією, або цінним призом, або почесною грамотою, або оголошення подяки з оформленням відповідного наказу ректора ВНЗ тощо.

Питання для самоконтролю

1. Чи визначаються наперед терміни узагальнення відповідної науково-дослідної роботи? Якщо так, то в які саме терміни?
2. Яким може бути узагальнення даних про виконану науково-дослідну роботу (НДР)?
3. Якою є структура звіту про виконану науково-дослідну роботу?
4. В чому полягає ефективність науково-дослідної роботи студентів (НДРС)?
5. Які абсолютні та відносні показники використовуються для оцінки ефективності НДРС?
6. Що відноситься до показників якості НДРС?
7. Коли кафедри, факультети, вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації готують звіти про НДР і які показники в таких звітах передбачені?
8. Яка інформація міститься у планах на наступний за звітним рік кафедри, факультету, вищого навчального закладу III-IV рівнів акредитації?
9. Які питання заслуховують на засіданні науково-технічної ради відповідного вищого навчального закладу III-IV рівнів акредитації?
10. Що таке рейтинги науковців і для чого вони складаються?
11. Коли та як нагороджують науковців?
12. В яких формах здійснюють заохочення науковців до написання (виконання) наукових робіт?

Тести до теми 8.

1. Узагальнення даних про виконану науково-дослідну роботу може бути ... (дві правильних відповіді).

- а) початковим;
 - б) завершальним;
 - в) проміжним;
 - г) остаточним.
2. Чи обов'язково визначати терміни узагальнення результатів науково-дослідної роботи за її стадіями ?
- а) так, обов'язково;
 - б) ні, необов'язково;
 - в) так, якщо буде рішення вченої ради університету;
 - г) так, якщо буде наказ ректора університету.
3. Обсяг завершального звіту про виконану науково-дослідну роботу повинен, переважно, складати ... сторінок.
- а) 20-40;
 - б) 40-60;
 - в) 60-80;
 - г) 80-100.
4. Коли, в основному, підводяться підсумки науково-дослідної роботи вищих навчальних України ? В кінці кожного звітнього
- а) тижня;
 - б) місяця;
 - в) кварталу;
 - г) року.
5. Для чого визначають рейтинги професорів і докторів наук, доцентів та кандидатів наук в Україні ? Для визначення
- а) суми додаткової щомісячної оплати праці;
 - б) суми одноразової річної премії;
 - в) престижу вченого серед його колег;
 - г) науковців, які не працюють над підвищенням свого наукового і професійного рівня.
6. За рахунок чого, переважно, не фінансуються науково-дослідні і дослідно-

конструкторські роботи (НДДКР) ?

- а) коштів бюджетів різних рівнів;
- б) позабюджетних коштів;
- в) коштів приватних фізичних та юридичних осіб;
- г) коштів самих науковців.

7. Який основний показник із перелічених нижче, передбачений у Плані видання наукових монографій ? Кількість

- а) сторінок;
- б) умовних друкованих аркушів;
- в) обліково-видавничих друкованих аркушів;
- г) листків.

8. Ефективність науково-дослідної роботи визначається у ... показниках (дві правильні відповіді).

- а) абстрактних;
- б) абсолютних;
- в) часових;
- г) відносних.

9. Відсоток студентів, які беруть участь в науковій роботі – це ... показник.

- а) абстрактний;
- б) абсолютний;
- в) часовий;
- г) відносний.

10. За результати науково-дослідної роботи не може бути –

- а) зроблена наукова доповідь;
- б) надана наукова відпустка;
- в) написана наукова стаття;
- г). організовано наукову конференцію.

Список рекомендованої літератури

Основна:

1. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень: підруч. / М.Т.Білуха. – К.: АБУ, 2002. – 480 с.
2. Економічні дослідження (методологія, інструментарій. Організація, апробація): навч. посіб.; за ред. А.А.Мазаракі. – К.: Київ. Нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 280 с.
3. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / В.В.Ковальчук, Л.М.Моїсєєв. – 2-е вид., переробл. і доповн. – К.: Видавничий дім „Професіонал”, 2004. – 208 с.
4. Колесников О.В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / О.В.Колесников. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 144 с.
5. Лудченко А.А. Основы научных исследований: учебн. пособ. / А.А.Лудченко, Я.А.Лудченко, Т.А.Примака; под ред. Лудченко А.А. – 2-е изд., стереотипн. – К.: О-во „Знання”, КОО, 2001. – 113 с.
6. Тормоса Ю.Г. Основи наукових досліджень: навч.- метод. посіб. для самост. вивчення дисц. / Ю.Г.Тормоса. – К.: КНЕУ, 2003. – 76 с.
7. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підруч. / В.М.Шейко, Н.М.Кушнарєнко. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання-Прес, 2002. – 295 с.

Додаткова:

8. Бутинець Ф.Ф. Історія бухгалтерського обліку: В 2-х ч.: навч.посіб. / Ф.Ф.Бутинець. – 2-ге вид., доп. і переробл. – Житомир: ПП „Рута”, 2001. – 512 с.
9. Дороніна М. С. Технологія соціально-економічних наукових досліджень (схеми та приклади): навч. посіб. / Харківський національний економічний ун-т / М. С. Дороніна. – Х. : ІНЖЕК, 2007. – 120 с.

10. Етичний кодекс вченого України / Схвалено постановою загальних зборів НАН України від 15 квітня 2009 р. № 2 // Бюлетень ВАК України. – 2010. – № 2. – С. 2-5.
11. Єріна А.М. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. / А.М.Єріна, В.Б.Захожай, Д.Л.Єрін. – К.: Центр навч. літератури, 2004. – 212 с.
12. Лисенко Ю. Г. Основи наукових досліджень: практикум для студ. спец. „Економічна кібернетика” / Донецький національний ун-т. Кафедра економічної кібернетики / Ю. Г. Лисенко, В. М. Кравченко, Д. М. Жерліцин. — Донецьк : Юго-Восток, 2009. – 106 с.
13. Малюга Н.М. Критерії оцінки наукових праць // Вісник ЖІТІ. Економічні науки. – 2002. – № 20. – С. 15-25.
14. Малюга Н. М. Наукові дослідження в бухгалтерському обліку: навч. посіб. / Н.М.Малюга. – Житомир: ПП „Рута”, 2003. – 476 с.
15. Макогон Ю. В. Основи наукових досліджень в економіці: навч. посібник. – 2-ге вид. / Ю.В.Макогон, В.В.Пилипенко. – Донецьк: Альфа-прес, 2007. – 144 с.
16. Мокій А. І. Основи наукових досліджень: навч.-метод. посіб. для студ. спец. 6.030403, 7.030403, 8.030403 „Міжнародні економічні відносини” / Укоопспілка; Львівська комерційна академія / А.І.Мокій, В.О.Шевчук, Ю.В. Полякова, М.І.Флейчук, О.Є.Шайда, Л.А.Яремко. – Л.: Видавництво Львівської комерційної академії, 2007. – 163 с.
17. Основи наукових досліджень: тестові завдання для поточного та модульного контролю студентів напряму підготовки „Економіка та підприємництво” / Укоопспілка; Львів. Комерц. академія / М.М. Павлишенко (укл.).– Львів: Вид-во Львів. комерц. академія, 2007. – 55 с.
18. Пилипчук М.І. Основи наукових досліджень: підруч. / М.І.Пилипчук, А.С.Григор'єв, В.В.Шостак. – К.: Знання, 2007. – 270 с.
19. Пушкар М.С. Теорія пізнання у розвитку науки про контроль: моногр. / М.С.Пушкар. – Тернопіль: Карт-бланш, 2011. – 140 с.
20. П'ятницька-Познякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій

школі: навч. посіб. / І.С.П'ятницька-Познякова. – К: Центр навч. літератури, 2003. – 116 с.

21. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / Г.С. Цехмістрова. – К.: Видавничий Дім „Слово”, 2003. – 240 с.

22. Чижевська Л.В. Методика викладання облікових дисциплін: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / Л.В.Чижевська; за ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. – Житомир: ПП „Рута”, 2003. – 504 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Доктори економічних наук, що захистились або працюють в галузі бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту

КИЇВСЬКА НАУКОВА ШКОЛА:

1. Бардаш С.В. – КНТЕУ (2011)
2. Бенько М.М. – КНТЕУ (2012)
3. Білуха М.Т. – КНТЕУ (1970)
4. Боднар М.І. – КНЕУ (2008)
5. Бондар В.П. – ДАСОА (2009)
6. Брадул О.М. – КНТЕУ (2010)
7. Гайдуцький П.І. – СПУ (1990)
8. Галенко О.М. – КНЕУ (2009)
9. Герасимович А.М. – КНЕУ (1993)
10. Голов С.Ф. – МІМ (2009)
11. Горєлкін В.Г. – КНЕУ (1975)
12. Гура Н.О. – КНУ ім. Т.Шевченка (2008)
13. Дем'яненко М.Я. – ННЦ „ІАЕ” (1991)
14. Дорош Н.І. – КНУ ім. Т. Шевченка (2004)
15. Жук В.М. – ННЦ „ІАЕ” (2010)
16. Івахненко С.В. – НУКМА (2011)
17. Калюга Є.В. – НУБП (2002)
18. Каменська Т.О. НАСОА (2011)
19. Кантаєва О.В. – УБС НБУ (2011)
20. Кірейцев Г.Г. – НУБП (1993)
21. Кіндрацька Л.М. – КНЕУ (2003)

22. Корінько М.Д. –ДАСОА (2008)
23. Костирко Р.О. –НАСОА (2011)
24. Костюченко В.М. – МІМ (2008)
25. Кропивко М.Ф. – ННЦ “ІАЕ” (2001)
26. Кузнєцова С.А. – КНЕУ (2009)
27. Кузьмінський Ю.А. – КНЕУ (2002)
28. Кучеренко Т.Є. – ННЦ „ІАЕ” (2009)
29. Лісецький А.С. – ННЦ „ІАЕ” (1991)
30. Мних Є.В. – КНТЕУ (1991)
31. Моссаковський В.Б. – ПВНЗ „Київський славістичний ун-т” (2011)
32. Нападовська Л.В. – КНТЕУ (2002)
33. Осадчий Ю.І. – КНТЕУ (1989)
34. Осм’ятченко В.О. – КНЕУ (2011)
35. Пантелєєв В.П. – ДАСОА (2009)
36. Парасій-Вергуненко І.М. – КНЕУ (2009)
37. Пархоменко В.М. – НАСОА (2011)
38. Пилипенко І.І. – НАСОА (1992)
39. Пилипенко О.І. – НАСОА (2011)
40. Примостка Л.О. – КНЕУ (2001)
41. Редько О.Ю. – ДАСОА (2009)
42. Саблук П.Т. – ННЦ „ІАЕ” (1991)
43. Савчук В.К. – НУБП (1996)
44. Свірко С.В. – КНЕУ (2006)
45. Сопко В.В. – КНЕУ (1981)
46. Сопко Валерія Вас. – Ун-т „Крок” (2009)
47. Сук Л.К. – НУБП (1991)
48. Сук П.Л.- НУБП (2009)
49. Швець В.Г. – КНУ ім. Т. Шевченка (1993)
50. Шевчук В.О. – НАСОА (2000)
51. Шпак В.А. – НАСОА (2012)

ВІННИЦЬКА НАУКОВА ШКОЛА:

1. Гуцаленко Л.В. – ВНАУ (2011)
2. Правдюк Н.Л. – ВНАУ (2006)

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА НАУКОВА ШКОЛА:

1. Гушко С.В. – КЕІ КНЕУ (2012)
2. Шайкан А.В. – КЕІ КНЕУ (2009)

ДОНЕЦЬКА НАУКОВА ШКОЛА:

1. Петренко С.М. – Дон НУЕТ(2010)

ЛЬВІВСЬКА НАУКОВА ШКОЛА:

1. Рудницький В.С. – ЛКА (1999)
2. Усач Б.Ф. – ЛБІ НБУ (1994)

ОДЕСЬКА НАУКОВА ШКОЛА:

1. Крамаровський Л.М. – ОДЕУ (1989)
2. Максимова В.Ф. – ОДЕУ (2006)

ЖИТОМИРСЬКА НАУКОВА ШКОЛА:

2. Бутинець Ф.Ф. – ЖДТУ (1986)
3. Валуєв Б.І. – ЖДТУ (1978)
4. Виговська Н.Г. – ЖДТУ (2010)
5. Давидюк Т.В. – ЖДТУ (2011)

6. Євдокимов В.В. – ЖДТУ (2011)
7. Жиглей І.В. – ЖДТУ (2011)
8. Замула І.В. – ЖДТУ (2010)
9. Легенчук С.Ф. – ЖДТУ (2011)
10. Малюга Н.М. – ЖДТУ (2006)
11. Олійник О.В. – ЖДТУ (2009)
12. Орлов І.В. – ЖДТУ (2011)
13. Петрук О.М. – ЖДТУ (2005)
14. Чижевська ЖДТУ (2007)
15. Шигун М.М. (2010)

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА НАУКОВА ШКОЛА:

1. Пилипів Н.І. – Прикарп. НУ (2009)

КІРОВОГРАДСЬКА НАУКОВА ШКОЛА:

1. Давидов Г.М. – КНТУ (2007)

ЛУГАНСЬКА НАУКОВА ШКОЛА:

1. Житня І.П. – СУНУ (1985)
2. Житний П.Є. – СУНУ (2009)

ПОЛТАВСЬКА НАУКОВА ШКОЛА:

1. Плаксієнко В.Я. – ДДАУ (1997)

РІВНЕНСЬКА НАУКОВА ШКОЛА:

1. Лазаришина І.Д. – НУВГПУ (2006)
2. Левицька С.О. – НУОА (2005)

ТЕРНОПІЛЬСЬКА НАУКОВА ШКОЛА:

1. Гуцайлюк З.В. – ТНТУ (1992)
2. Задорожний З.-М.В. – ТНЕУ (2007)
3. Лучко М.Р. – ТФ Європейського ун-ту (2008)
4. Микитюк П.П. – ТНЕУ (2011)
5. Пушкар М.С. – ТНЕУ (2000)
6. Фаріон І.Д. – ТНЕУ (1992)
7. Шкарабан С.І. – ТНЕУ (1987)
8. Крупка Я.Д. – ТНЕУ (2002)
9. Хомин П.Я. – ТНЕУ (2004)

ХАРКІВСЬКА НАУКОВА ШКОЛА:

1. Белебега І.О. – ХНТУСГ ім. П.Василенка (1979)
2. Крутова А.С. – ХНЕУ (2011)
3. Маренич Т.Г. – ХНТУСГ ім. П. Василенка (2005)
4. Пилипенко А.А. – ХНЕУ (2009)

ХМЕЛЬНИЦЬКА НАУКОВА ШКОЛА:

1. Войнаренко М.П. – Хмельн. НУ (1995)
2. Кругляк Б.С. – ПДТУ (1982)

ЧЕРКАСЬКА НАУКОВА ШКОЛА:

1. Кучеренко Т.Є. – Уманськ. НУ садівництва (2011)

ЧЕРНІВЕЦЬКА НАУКОВА ШКОЛА:

1. Ковальчук Т.М. – ЧНУ (2004)

Додаток Б

Історична довідка про факультет обліку і аудиту Тернопільського національного економічного університету

Декан факультету – доктор економічних наук, професор Крупка Ярослав Дмитрович.

Факультет створено в січні 1971 року у зв'язку з реорганізацією Тернопільського факультету Київського інституту народного господарства. Факультет готує фахівців за спеціальністю „Облік і аудит”, такими освітньо-кваліфікаційними рівнями: бакалавр, спеціаліст, магістр, а також спеціалізація ми та магістерськими програмами:

- облік і аудит в промисловості;
- ревізія і контроль;
- облік та контроль у бюджетній сфері;
- облік і аудит у сфері послуг;
- облік і аудит в будівництві.

В складі факультету функціонують 6 кафедр: обліку і контролінгу в промисловості; обліку, ревізії і аудиту; обліку і контролю фінансово-господарської діяльності; економіки, обліку та економічного аналізу у сфері соціальної інфраструктури; обліку і аудиту в інвестиційній сфері; статистики, які готують кваліфікованих фахівців з обліку, аудиту, аналізу, контролінгу для різних сфер діяльності та галузей економіки, включаючи промислові, будівельні, транспортні підприємства, сфери послуг і торгівлі, об'єкти готельного бізнесу і туризму, бюджетні та фінансові установи, ревізійно-контролюючі органи.

Основні історичні віхи факультету:

1966, вересень – перший набір 75 студентів в майбутній університет, в тому числі 25 студентів з бухгалтерського обліку.

1968 – сформовано кафедру статистики і обчислювальної техніки.

1969 – створено кафедру бухгалтерського обліку та аналізу.

1969 – сформовано кафедру статистики.

1970 – перший випуск студентів за спеціальністю „Бухгалтерський облік».

1971 – створено кафедру бухгалтерського обліку.

1971 – сформовано кафедру економічного аналізу.

1973 – створено кафедру бухгалтерського обліку в промисловості.

1973 – сформовано кафедру обліку в сільському господарстві.

1979 – перший доктор економічних наук на факультеті – Белебеха Іван Олексійович.

1985 – створено кафедру економіки, обліку і аналізу в будівництві.

1992 – кафедру економіки, обліку і аналізу в будівництві (в 1992 р. її включено до складу Вищого економічного коледжу будівництва та інвестицій, а з 1996 р. – інституту (факультету) економіки і менеджменту інвестицій).

1992 – створено кафедру обліку та аналізу в бюджетній сфері.

1992 – сформовано кафедру аудиту.

1994 – факультет перейменовано на інститут обліку і аудиту.

2000 – на базі кафедри обліку та аналізу в бюджетній сфері створено кафедру обліку і контролю господарсько-фінансової діяльності.

2002 – створено кафедру обліку і аудиту в інвестиційній сфері на факультеті економіки і менеджменту інвестицій.

2002 – сформовано кафедру економіки, обліку та економічного аналізу в сфері соціальної інфраструктури.

2003 – кафедру економічного аналізу приєднано до інституту фінансів.

2003 – кафедру бухгалтерського обліку в промисловості перейменовано на кафедру обліку і контролінгу в промисловості.

2005 – інститут перейменовано на факультет обліку і аудиту.

2006 – відкрито нову спеціальність „Прикладна статистика”.

2008 – кафедру обліку і аудиту в інвестиційній сфері приєднано до факультету у зв’язку з ліквідацією факультету економіки і менеджменту інвестицій.

2009 – реорганізація облікових кафедр, в результаті якої з’явилося три кафедри: кафедра обліку у виробничій сфері, кафедра обліку в бюджетній та

соціальній сфері, кафедра аудиту, ревізії і контролінгу.

Серед професорсько-викладацького складу факультету 9 докторів наук і професорів, майже 60 кандидатів наук і доцентів.

Провідними вченими д.е.н., професором Гуцайлюком З.В., к.е.н., професором Журавлем Г.П., д. е. н., професором Пушкарем М.С., д.е.н., професором Крупкою Я.Д., д.е.н., професором Хомином П.Я., д. е. н., доцентом Задорожним З. В., к. е. н., професором Мехом Я.В. сформована власна наукова школа за різними напрямками підготовки фахівців.

У різні роки на кафедрах факультету працювали відомі вітчизняні вчені: доктори економічних наук, професори Белебеха І.О., Кругляк Б.С., Литвин Ю.Я., Литвин Б. М., Рудницький В.С.